

GHEORGHE GRIGURCU – 85 „Dilema identității”

S-a bătut multă monedă pe dubla postură de scriitor a lui Gheorghe Grigurcu, poet și critic, deopotrivă, ignorându-se, nedrept, scriitura diaristică. Poetul și-a oferit, din pricini de „conomie existențială” (cum ne lămurea cândva), „o cooperare cu travaliul comentării”. Și-ar fi dorit, aflăm, să scrie doar poezie și aforisme; infatigabil cititor de poezie, a supraviețuit prin poezie (ca test cotidian), destinată, deseori, sertarului, spre deosebire de exercițiul critic, ritmat, redactat sub presiune, imposibil de a fi amânat.

Adrian Dinu RACHIERU

Constantin TRANDAFIR / Lucian Blaga prin cenușa veacului

Profesorul și criticul Mircea Popa are o operă foarte bogată. Studiile sale de istorie literară promovează spiritul dinamic al documentului prioritar transilvan. O preocupare specială a sa este de a pune în valoare creația lui Lucian Blaga și contextul soio-politic, totdeauna interesat de părțile mai puțin cunoscute din viața și opera poetului și diplomatului. Începutul acestei contribuții este ediția *Ceasornicul de nisip* (1973), continuată cu volumul *Clujul – cuibul privighetorilor* (2017) și cu *Lucian Blaga – perspective transilvane* (2018). Pe de altă parte, cercetătorul acordă o atenție aparte presei timpului, care vine să completeze seria celor deja intrate în circuitul editorial.

Cel mai recent volum, *Lucian Blaga prin cenușa veacului*, are 366 de pagini, apărută la Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2019. În *Notă explicativă*, autorul arată că acum e interesat să dezvăluie moștenirea blagiană și de pe celălalt versant, cel al familiei Brediceanu, ceea ce se dezvoltă în primul capitol, cu accent referențial la Cornelia Brediceanu-Blaga și Dorli Blaga. Utilizarea fondului Daniello aduce noutăți demne de luare-aminte. Mai este și presa politică, mai ales cu temă patriotică. Documentul biografic dobândește extensie și se pare că acest capitol este plăcerea investigatoare a lui Mircea Popa care dă cărții alura de memorialistică-roman: viața pasionant luptătoare în numele țării a lui Coriolan Brediceanu, scene din contribuția muzicologului și susținătorului Astrei, Tiberiu Brediceanu. În constelația muzicii românești dintre cele două războaie mondiale, artistul Tiberiu, se știe, „s-a înscris în cartea de aur a muzicii naționale”. Palpitantă este și viața lui Caius Brediceanu, de la muzică, la practica avocațială, de la gazetărie la perioada de combatant în primul război mondial, la acțiunile politice ca diplomat și ca ministru plenipotențiar în Argentina, Brazilia și Chile.

Modul narativ capătă proporții când intră în scenă Cornelia Brediceanu-Blaga și Dorli Blaga, fiica. Iată descrierea pensionului din Lausanne unde a fost dusă Cornelia în prima ei tinerețe: „Pensionul se afla în partea frumoasă a orașului, înconjurat de liniște, iar orele de clasă erau dublate de cele de canotaj pe lacul Leman, care ajutau tinerele spre o dezvoltare corporală armonioasă. Nu lipseau nici excursiile organizate sistematic în munții din apropiere”. Studenta la medicină se reîntâlnește cu studentul la Filosofie, Lucian Blaga. Idila înviorează mai mult pagina cărții lui Mircea Popa, documentul îi stimulează imaginația autorului, disponibil să scrie o proză literară, un roman chiar, ceea ce cred că se va întâmpla. Primul pas al Cornelinei s-a făcut în jurnale, a continuat tot în jurnale și se extinde cu timpul, acompaniindu-și soțul extrem de productiv cu caiete pline de extrageri din presă privitoare la activitatea lui literară și filosofică. Însemnările doamnei spun despre întâlnirile cu Mircea Eliade și cu Octavian Goga, despre educația lui Dorli, dar mai mult despre parcursul literar (mult despre traducător) și științific al soțului. Întrebat într-un interviu cine l-a încurajat cel mai mult în activitatea lui scriitoricească, Blaga răspunde: „Cel mai mult soția mea (...) Ea e, de altfel, și cel mai sever critic al încercărilor mele. Mai sever decât toți criticii noștri. Un fel de bici al lui Dumnezeu”. Dragostea pentru fiică e rară, ca să nu spun excesivă, dar și educația ei pentru temelia românească a culturii. Toate aspectele existențiale au fost desprinse din cărțile ei intitulate *Tatăl meu*, *Lucian Blaga* (2008) și *Oprimarea*. A parcurs perioada proletcultistă cu efecte dramatice pentru amândoi și, bineînțeles, nu numai. La editarea operei complete a scriitorului fiica a avut o contribuție majoră.

Urmează un noian de întregiri documentare, - pasiunea lui Mircea Popa. La începuturile gândirii Blaga a colaborat, sub

anonimat, cu teme filosofice și literare; a tradus din Walt Whitman, a semnat mai multe comentarii despre *Psihologia războiului* a lui G. Fr. Nicolai, despre *Altă creștere*, carte de psihologie a lui S. Mehedinți, sub titlul *Artă și stiluri* despre cartea esteticianului german Max Deri, îl interesează lucrarea lui S. P. Cancel *Despre „rumân” și despre unele probleme vechi slavo-române*, despre un prozator expresionist german, Kasimir Edschmid. În șirul întregirilor documentare, Blaga scrie în legătură cu înstrăinarea comorilor ardeleni, iar Mircea Popa - despre Varșovia - punct de reper în cariera diplomatică a poetului, despre decorațiile sale, despre prima traducere în volum a operei poetice blagiene. Nu este omis, cum nu sunt „iertăți” nici alți mari scriitori, în frunte cu Caragiale, de obiectivul epigramiștilor („Pe Blaga n-aș prea vrea să-l critic, / Însă convingerea-mi se-nmoaie / Căci cu „Spațiul mioritic” / A făcut-o ... prea de oaie”). În fine, sunt scoase în lumină colaborări uitate de la *Cuvântul și Voința*, aici alături de Mircea Eliade, încă o dată despre relația Blaga-Brâncuși și afinități electice Blaga-Goethe. Un eseu de proporții este *Configurația angajării*. „În ciuda aparentei sale abstrageri din câmpul confruntărilor ziaristice diurne și a unei măști de ins introvertit, aplecat cu precădere spre sine însuși, poetul și filosoful Lucian Blaga se descoperă în straturile sale de adâncime ca o personalitate duală, atrasă în egală măsură atât spre câmpurile fecunde ale creației de durată, cât și spre efemera confruntare cotidiană cu problemele stringente ale societății în continuă mișcare, care era preocupată să-și implementeze structurile politice și sociale ale Europei moderne”.

Cercetătorul scotocește tainele din romanul testamentar *Luntrea lui Caron*, un alt *Scrin Negru* al literaturii române, care conține multă biografie reconstituită sub raport românesc. „Era o ascunzătoare secretă, în «golul mătăsoș și catifelat al salonașului ei», unde se afla «un intangibil sipet, o minusculă comodă Biedermeier în lemn de nuc poleit, cu ochiuri ca o apă» pentru care caută o cheiță sau vreun dispozitiv secret ce trebuia declanșat, pentru ca «tainița de nuc» să poată fi desferecată. Când o deschide în final, din afundul comodei iese la iveală «un pachet pecetluit cu ceară», din care scoate la iveală o mulțime de foi acoperite cu scrisul poetului, prin care el scruta cu ochi magici lumea de atunci”. Și a le feri de ochiul vigilent al Securității. Lotul acestor manuscrise cuprinde romanul său postum, manuscrisul unor aforisme, altul al antologiei de traduceri sau cel al *Izvoadelor*. Mai sunt consemnate completări inedite la romanul *Luntrea lui Caron*, episodul vizitei la Cluj a grangurilor comunisti, relatări în legătură cu cazul Premiului Nobel, încă un episod de completare la *Luntrea lui Caron* (*Cazul Magdalena Rădulescu - Alina*), pictorița care ocupă un rol tangențial în roman și despre „Împreunarea adamică ca (sic) act de cunoaștere”. Lui Mircea Popa îi face plăcere să-l examineze pe multîncercatul traducător al lui Goethe, Lessing, Browning, Hajek, Esenin, Holderlin, Stefan George. Dintre spovedaniile în ceas de crepuscul cercetătorul reține considerațiile despre „plai”, despre spațiul mioritic, despre preocupările filosofice; teoria lui Einstein, Spinoza, Isus, categoriile stilistice, cultura bizantină, icoane, dogme, Censura transcendentă, creștinismul originar, „misterul materiei”, conștiința, mitul mesianic.

Lucian Blaga prin cenușa veacului se sprijină pe un bogat material documentar extras din corespondențe, jurnale, pagini de gazetă. Autorul stăpânește un bogat material informațional, precum și un bagaj metodologic. Motivările interne sunt susținute de imaginație și creativitate. Impresionează și capacitatea de mobilizare și de organizare, de observare în spirit critic, deschiderea față de opiniile altora, cu o curiozitate dublată de pasiune.

CUPRINS:

Constantin TRANDAFIR / *Lucian Blaga prin cenușa veacului* / 2

Gheorghe GRIGURCU / *Pagini de jurnal - „O biată insectă”* / 3

Adrian Dinu RACHIERU / *GHEORGHE GRIGURCU - 85. „Dilema identității”* / 4 - 5

Gheorghe GRIGURCU / *Poezie* / 6

Viorica GLIGOR / *Lumina amintirii și a adevărului* / 7

Aureliu GOCI / *Marin Sorescu: un poliscriptor de audiență mondială* / 8

Magda URSACHE / *Despre toleranța discriminatorie* / 9

Petru URSACHE / *Indezirabilul „balcanic”* / 10

Ion Popescu-BRĂDICENI / *Jocul împreună al textului poetic...* / 11 - 12 - 13

Marius GHICA / *De ce cocosi?* / 13

Doina POPA / *Firul de lecție* / 14

Dan CULCER / *Corespondență păstrată de Securitate (III)* / 15 - 16

Olimpia IACOB / *Traduceri. Rebecca COOK* / 17

Sorana GEORGESCU-GORJAN / *O mărturie importantă* / 18

Sorin BULIGA / *Cenaclul „Columna” și profesorul Titu Rădoi sub dictatura comunistă* / 19 - 20

Sorin BULIGA / *Creștinism cosmic în lirica argeșiană* / 21 - 23

ISSN 2285 - 9020

Publicație de literatură
și artă

Editor:

Centrul de Cercetare, Documentare și
Promovare „Constantin Brâncuși”
Târgu Jiu

Director:

DORU STRÎMBULESCU

B-dul C. Brâncuși, nr. 12 A
Telefon/Fax: 0253.217.570

E-mail:

office@centrulbrancusi.ro
www.centrulbrancusi.ro

Lector:

Ion POPESCU-BRĂDICENI

Tehnoredactare:

Rodica TEIȘI

Tiparul: Tipografia PROD COM SRL Târgu Jiu

Potrivit art. 206 C.P.,
responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului.
În cazul unor agenții de presă și personalități citate,
responsabilitatea juridică le aparține.

Gheorghe GRIGURCU / „O biată insectă”

Modestia: o manifestare a politeții inclusiv față de tine însuși.

Dorința: accepția idealizată a putinței.

O biată insectă în farfuria din care mîncam felii de măr, pe care am vătămat-o fără să vreau. Nu și-a mai putut lua zborul. S-a urcat pe marginea farfuriei, apoi a recăzut, s-a străduit să se înalțe din nou, repetîndu-se iar și iar mișcarea neputinței sale. O particulă de viață și această minusculă ființă. Un simbol.

„Plăcerea poate fi considerată un început, dar și un sfîrșit al vieții fericite” (Epicur).

Extravanța discretă, scandalul umil al unor așteptări.

O înfrîngere care se amortizează prin subtilitatea sa.

„Dacă oamenii și-ar ascunde măcar rubedeniile», fu de părere străinul, «astfel încît să nu știi niciodată cine aparține de cine. Ar fi minunat să ai o familie secretă, numai pentru tine, despre care să nu știe nimeni, la care tu însuși te duci cu mari precauții, pentru că altfel unii ți-ar putea ghici secretul, tată, mamă, frați, surori ca un șir de iubite secrete!» (Elias Canetti).

Unicitatea ființei tale vădită și prin faptul că, trăind, nu te poți părăsi pe tine însuși.

Scriptor. Sinceritatea: virtute care ajunge la apogeu devenind expresie.

„După o perioadă foarte scurtă de splendoare, corola putrezește fără rușine în soare, devenind pentru plantă o rușine acuzatoare. Cînd a ajuns fetidă precum gunoiul, deși dădea impresia de evadare într-o pornire de puritate angelică și lirică, floarea pare să se întorcă brusc la murdăria sa primitivă: ceea ce este desăvîrșit se transformă într-o fișie de gunoi aeriană. Căci florile nu îmbătrînesc *cinstit*, ca frunzele, care nu pierd nimic din frumusețea lor nici după ce au murit; florile se veștejesc ca niște schimonoseli îmbătrînite și excesiv sulemenite și mor ridicol pe tulpinile care păreau să le poarte către stele” (Georges Bataille).

N-ar fi deloc imposibil ca scrisul „concentrat”, gnostic să nu fie uneori rezultatul unei intenții, ci pur și simplu al unor dificultăți de expresie. Rodul așadar al unei insuficiențe ce se depășește pe sine.

Moment negru. Ai năzuit, credul, să ai perspectiva întregului. Dar incertitudinile, erorile, slăbiciunile, plictisul, atîtea și atîtea tangențe familiar-terifiante ale Nimicului n-au ajuns să ți-o ofere?

14 aprilie 2020. S-au împlinit 55 de ani de cînd bunica maternă ne-a părăsit în urma unor mari suferințe, ea la vîrsta de 77 de ani, eu pe atunci de 29. A fost sacrificiul său, absurd în ordinea lumească, se pare că răscumpărător în ordinea divină. Un martiriu. Nu i-am surprins nici o secundă de reavoință sau iritare față de preapuțin vrednicul care am fost/sunt. Acum ea este pentru mine, împreună cu mama, o sfință alături de care mă reculeg zilnic.

N-aș putea uita răspunsul pe care l-a dat Proust, în celebrul său chestionar, la întrebarea „care ar fi pentru mine cea mai mare nenorocire – să nu le fi cunoscut pe mama și pe bunica”.

„Chiar dacă nu pare să răspundă decît arareori, Dumnezeu nu pregetă să asculte. A-ți ști rugăciunea ascultată e aproape tot atît de liniștitor ca și cum ți-ai vedea-o împlinită” (Monseniurul Ghika).

De reținut. Mihail Kogălniceanu și P. P. Carp au avut obîrșii basarabene.

„Tristețea, o închisoare în care rămîi chiar dacă nu are paznici” (proverb arab).

Acea vibrație de aripă de fluture a văzduhului unei zile de septembrie, sub infinitul seninului ceresc, ușor impalidat.

„Din anii '70 încoace, omenirea a exterminat deja 60% din mamiferele, păsările, peștii și reptilele planetei. Anul trecut, rapoartele științifice au stabilit că 40% din speciile de insecte de pe planetă sunt amenințate cu extincția, iar anul acesta China a confirmat deja extincția peștelui-spadă chinezesc (*chinese paddlefish*). Vom fi, în sfîrșit, nu doar singuri în Univers ci și singuri pe planetă” (Dilema veche, 2020).

„Singurul artist implicat este acela care, fără să refuze a lua

parte la luptă, refuză măcar să se alătore armatelor obișnuite și rămîne pe cont propriu” (Camus)

Într-o sumă finală a existenței, lipsa de caracter a unui autor fie și de seamă, manifestată în compromisurile sale scriptice, nu echivalează cu un deficit de inteligență?

Visul e doar un executant, planul fiind tu însuși, sau visul e un plan, tu fiind doar un executant ?

„În această lume există patru mărturii ale milei divine. Darurile lui Dumnezeu acordate ființelor capabile de contemplație (aceste stări există și fac parte din experiența lor de ființe create). Radiația acestor ființe și compasiunea lor, care este expresia compasiunii divine ce le locuiește. Frumusețea lumii. A patra mărturie este completa absență a milei în această lume. Tocmai prin această antiteză, tocmai prin această sfișiere între efectele harului, în noi, frumusețea lumii din jurul nostru și implacabila necesitate ce guvernează universul îl putem percepe pe Dumnezeu în același timp ca prezent și ca absolut ireductibil la orice măsură umană” (Simone Weil).

A. E.: „Nu te plînge, încă te mai poți amăgi pe tine însuși, așadar ești tînăr în continuare”.

Moment negru. Nu o dată lucrurile simple se ascund sub o mască a complexității, din oboseală, ezitare, dezgust, pur și simplu dezgust în fața vieții.

„Există oameni care nu s-ar fi îndrăgostit niciodată dacă nu ar fi auzit vorbindu-se despre dragoste” (La Rochefoucauld)

Abisuri pe care le cauți. Abisuri care te caută ele pe tine.

Minciuna izvorăște din sine, adevărul din misterul existenței.

„Americanul care e cuplat cu o fantomă de 2 ani de zile, crede că aceasta îl înșeală cu alți bărbați pe perioada izolării la domiciliu. Gary De Noia, de 36 de ani, din New Jersey, SUA, povestește pentru **Daily Star** că relația lui paranormală trece printr-o criză majoră din cauza epidemiei de covid 19, pentru că fantoma Lisa a început să se vadă și cu alți vecini. El se teme să nu «îi aducă virusul acasă cînd îl vizitează noaptea»” (Click, 2020).

Octombrie 2018. Încă o dată Clujul și-a închis în fața mea porțile, ostentativ. Afîindu-mă pentru cîteva zile în urbea studenției mele, în vederea unei operații de cataractă, am avut o singură amiază la dispoziție pentru a ieși în „centru”. Ei bine, ce s-a întîmplat tocmai la acel ceas ? A izbucnit pe neașteptate o ploaie torrențială (zilele anterioare au fost „frumoase”). N-am izbutit decît ca, apelînd la un taxi, să ajung la Librăria Universității. De la ușa acestuia am luat alt taxi pentru a ne întoarce la locul găzduirii noastre. Și asta n-a fost îndeajuns. Ieșind puțin mai tîrziu spre a lua masa la un restaurant aflat la doar cîteva sute de metri distanță, am întîmpinat o altă urgie meteorologică. O vijelie cum nu-mi amintesc să fi cunoscut pînă atunci, care ne împiedica pe mine și pe G să pășim, care ne-a sfîrșit umbrelele deschise. Oare de ce, Doamne, de ce ?

„Posibilitatea libertății nu este aceea de a putea alege binele sau răul. Nici Scriptura, nici gîndirea nu sprijină o asemenea nechibzuință. Posibilitatea este de a putea” (Kierkegaard).

Aidoma lui Ianus, repetiția are două fețe la antipod ale funcției sale: consolidarea și risipa.

Iubirea nu e cunoaștere. Mirabila ignoranță a iubirii care o/ne salvează.

Îndoiala : o cheneză în sine. Dar orice cheneză cu lăuntric izvor nu e o cale spre Dumnezeu?

„Fără nemurire și mîntuire, libertatea e de neconceput. Omul, dacă nu are în substanța lui ideea nemuririi și mîntuirii, nu e liber. Seamănă cu berbecul, cu capra, cu oaia... Omul a depășit condiția de animal abia atunci cînd în el a apărut ideea nemuririi, care nu trebuie confundată nici cu permanența speciei, nici cu concepția estetică a gloriei” (Petre Țuțea).

Scriptor. Momente în care scrisul devine aproape involuntar, ca un fel de transă.

Perpetuarea scrisului, o probă a faptului că încă nu te cunoști suficient pe tine însuși și că, mai mult decît probabil, nu te vei putea cunoaște niciodată pînă la capăt.

Vizită la N. Iorga. „... prin geam se vedea Profesorul scriind la masa lui. M-a văzut și el pe mine, a lăsat tocul de scris pe masă

și s-a ridicat ca să mă primească, deschizîndu-mi ușa, ca și cum aș fi fost un personaj important. Această curtenie știam că e în firea lui, dar mi-a făcut, ca totdeauna, o impresie neobișnuită. Zic neobișnuită, gîndindu-mă la București și la anii de studenție, în care am fost în foarte bune relații cu mulți dintre profesorii mei, dar n-am avut niciodată drept la acest tratament. La profesorii mei francezi am regăsit același fel de a primi pe studenți și pe subalterni în general. Sunt rari oamenii care știu să se poarte cu aproapele, nu așa cum e aproapele, ci așa cum sunt ei” (Alexandru Ciorănescu).

Analiza : o modalitate profană a sacrificiului.

„Într-o perioadă în care o parte din oamenii din jur uită de toleranță și înțelegere, descopăr, uitîndu-mă pe Facebook, tot mai multe exemple de solidaritate și prietenie între animale: pisici care se împrietenesc cu cîini și șoareci, cîini care protejează pui de găină sau gîște sau chiar se înțeleg cu pui de tigru. Deci se poate” (Dilema veche, 2018).

Memoria: standardizarea existențialului, amintirile: particularizarea acestuia. Memoria : un automatism. Amintirile: o formă de creație naturală.

Amintrire : calea noastră spre un provizorat al mîntuirii.

A. E.: „Complexul de inferioritate al celui iubit ? Oare nu e superioară ipostaza – de la Platon cetire – a celui care iubește ?”.

Scriptor. Scrie în prezent, dar mai curînd e, datorită acestui act, cel care a fost și cel care ar putea deveni.

Indirectități. Cunoștință veche, amic aș putea zice, sensibil mai tînăr decît subsemnatul, pe care nu cred că ceva din comportamentul meu l-ar fi putut vreodată indispune. Dar privirile ofuscate, straniu inamicale pe care mi le-a aruncat soția sa, la prima și pînă acum unica noastră întîlnire, cu prilejul unei agape de literați, au fost multgrăitoare...

„Vrei să atragi pe cineva de partea ta ? Ia-ți o figură zăpăcită în fața lui” (Nietzsche).

Indiscreția : o sinceritate stigmatizată.

„Cu o avere estimată la peste o mie de miliarde de dolari, prințul saudit Mohamed bin Salman (34 de ani) este de departe cel mai bogat din lume. În urmă cu o lună, în familia regală alcătuită din 1500 de membri au apărut cîteva cazuri de covid-19. Succesorul la tron a fost nevoit să se izoleze” (Click, 2020).

Posibil proverb. Dacă detestă lupii, nu înseamnă că îndrăgește oile.

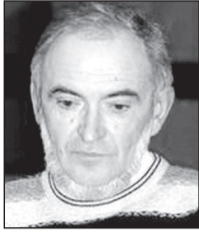
„Să fim vii, să fim prezenți în clipă așa cum eram acum zece ani, acum douăzeci de ani, acum cincizeci, șazeci de ani. Clipa de acum multă, foarte multă vreme nu era nici mai lungă, nici mai scurtă decît clipa de astăzi. Ce profund adevăr este acela care se spune despre La Palice : «Un sfert de oră înainte de a muri, era încă în viață». Suntem cu toții, un sfert de oră sau nu, un sfert de oră sau mai mult, înaintea morții. Am trăit cu toții clipe la fel de lungi, la fel de scurte, atît de numeroase clipe, nenumărate clipe...” (Eugène Ionesco).

Senectute. A început numărătoarea inversă. Dar se prea poate întîmpla să încercăm cifrele...

Spiritul nostru nu se caută pe sine, pentru că el „este ceea ce este”. Doar conștiința noastră mundană îl caută, așa cum cauți o adresă sau un număr de telefon de care ai nevoie.

„Oameni de știință de la Georgia Tech fac planuri pentru cercetarea celei mai rapide creaturi de pe lume. Este vorba despre un organism monocelular numit, superb, *Spirostomum ambiguum*, care poate sprinta cu peste 400 km./oră. Nimeni nu știe, deocamdată, cum poate face, și cu atît mai puțin de ce. Ca să aflăm, trebuie mai întîi să-l prindem. *Run, ambiguum run !*” (Dilema veche, 2018).

Autentica voluptate e cea care conține un risc, la urma urmei aidoma oricărei stări postparadizice.

Adrian Dinu RACHIERU / „Dilema identității”

S-a bătut multă monedă pe dubla postură de *scriptor* a lui Gheorghe Grigurcu, poet și critic, deopotrivă, ignorându-se, nedrept, scriitura diaristică. Poetul și-a oferit, din pricină de „economic existențială” (cum ne lămurea cândva), „o cooperare cu trivaliul comentării”. Și-ar fi dorit, aflăm, să scrie doar poezie și aforisme; infatigabil cititor de poezie, a supraviețuit prin poezie (ca test cotidian), destinată, deseori, sertarului, spre deosebire de exercițiul critic, ritmat, redactat sub presiune, imposibil de a fi amânat. Dar, se știe, în orizontul public, prolificul autor era aproape neglijat în ipostază lirică, bucurându-se – observa Al. Cistelean – de o „notorietate clandestină”. Încât, umbra criticului (vocal, inițiind campanii de ecou) acoperă – strivitor – discreția, retractilitatea unui poet de cert rafinament. Și care ne avertiza într-un *Semn de carte*: „Din aceeași substanță sunt poezia și reflecția despre poezie / cum din aceeași substanță sunt viața și moartea”. Un impozant diptic (*Nimic n-ar trebui să cadă*, 2011), scos la *Limes*, în colecția *Magister*, coordonată de Mircea Petean, ar fi putut corecta această percepție, alungând „nedreapta umbră” (cf. Ion Pop). Urmând, se știe, ediției definitive, din 2004, folosind titlul plachetei de debut: *Un trandafir învață matematica*. Și care ar „explica” impulsul ordonator-estetic (remarcat chiar la start), încercând armonizarea contrariilor, împacând realitatea „oarbă”, lumea amorfă cu reverberațiile cărturărești, cercetând „povara simbolică” și confesivitatea celui care se consideră un „mim” al Amarului Târg. Fiindcă „realul e mereu incomplet”, ne reamintește poetul, un solitar autentic, pentru care scrisul poeticesc rămâne „pariu de căpetenie”. Iar exercițiul critic a crescut luxuriant în jurul poeziei, impunându-l, cvasi-unanim, ca un important critic de poezie. Cu o carieră, ce-i drept, fracturată, provocându-i traume. În 1955, pentru un trimestru, a fost student la Școala de literatură, demascată, însă, ca „element dușmănos” de inclementul Aurel Covaci, un „personaj malefic”, tânărul Grigurcu fiind „vinovat” de a-i fi vizitat pe Argezi și Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu. O „mirabilă reintrare” în viața literară se producea în 1965, acceptat în echipa revistei *Familia*. De unde, în 1974, prin restructurare, va fi îndepărtat.

Dar Grigurcu a avut și șansa unor întâlniri mirabile, de-ar fi să pomenim „relația feerică” cu *omul providențial*, Bлага, cel care nu ezitase să ofere un pronostic, confirmat cu strălucire: „aș spune puțin despre el, dacă aș afirma doar că promite enorm”. Promisiunile s-au împlinit, tânărul „neprevăzător”, exclus de la „fabrica de poezi”, trecut prin slujbe umile, prin calvarul audiențelor și al memoriilor, prin „nestatornicii domiciliare” etc. a devenit un nume de referință. Poetul, aparținând celui de-al doilea val șaizecist, a evadat din serie, aflându-și *nișa* chiar de la start (1968); fără veleități de metodolog, ignorând producția romanescă, criticul a rămas, și el, credincios predispoziției artistice, cercetând

fluxul editorial prin grila stilistică, punând la lucru papilele estetice. După '89, Grigurcu intră, însă, impetuos în *bătălia revizuirilor*, denunțând cu vehemență slugărnicia, oportunistul inculcat, mortificarea morală, rezistența „de cafea”, „gradele” demisiei, oneroasele cedări etc. Cerând ferm, obsesiv, o despărțire salubră și reșezarea ierarhiilor (ca proces continuu), care, prin radicalism, i-au adus reputația de contestatar înrăit, „stalinist”, demolator. Judecățile sale, ca procese de moralitate, vizând conservatorismul postdecembrist, priveau, îndeosebi, șaizecisti tabuizați, văzuți ca „valori iluzorii” (un Nichita supraapreciat, ca „iluzie estetică”, un Păunescu mereu „refolosibil” ș.a.), în general nomenclaturii literari, anexați de regim, autorii „naționalizați”, idolatrizați, cu glorie dilatată, simpatiile sale literare îndreptându-se compensatoriu, îngăduitor, spre cei marginalizați, bemolând scăderile. El însuși cu experiența marginalizării, izolat, considerându-se un *exilat intern*, Grigurcu a provocat, la rândul-i, reacții zgomotoase.

Iată că estelul impenitent, atras de filtrul politizant (*est-etică*) supune, cu intransigență morală, suspectat chiar de gelozie literară și resentimentarism, unui veritabil proces literatură din comunism, culegând cazuri „pătate”, lansând „evaluări capricioase” și uitând că ierarhia oficială (moștenită) „nu este complet mincinoasă” (cf. Alex Ștefănescu). Dar probele contestării au iscat un interes viu și polemici tăioase, el dorind un „regim liber de discuție”. Ceea ce nu înseamnă, de pildă, că numărul buclucaș al *Dilemei* ar fi găzduit doar „șarje inteligente” la adresa lui Eminescu, parodiind critica apologetică. Sau că „nepătatul” Radu Petrescu ar fi mai important decât Marin Preda, căruia criticul i-ar fi cerut „o retragere sacrificială”. Grigurcu preferă, însă, elogiul soporifice, „ireverențele”, intelectualmente incitante. Cert e că interesul pentru *moralitatea externă* (biografie), estompat în timp, inevitabil, a tulburat percepția axiologică. Pericolul unei axiologii „mixate” e real (prejudiciind canonul), după cum iluzia unui azil estetic, mizând, nebulos, pe morala immanentă se dovedește păguboasă (tot în sensul incorectitudinii).

Și *Jurnalul* (vol. I, la *Eikon*, în 2014) aducea în prim-plan, cu însemnări nedatate, figurile unor confrăți, inventariindu-le meticuloș defectele. Dar, mai important, dezvăluia că scrisul și cititul (profesionalizat) sunt, pentru Grigurcu, „indeletniciri vitale”, că șirul de portrete, mărturii, evocări, reflecții (despre literatură și, desigur, despre mediile literare frecventate) îi oferă prilejul de a coborî în timp, diaristul mărturisind că „e ros până la os de amintiri”. Dacă exercițiile memorialistice îi amintesc de „luciu unei pietre tombale”, șuvoiul amintirilor (ficționalizate) se mulează pe „palpitul vieții”.

Refugiat în oaza esteticului, cu ferme opțiuni, scutit de presiuni conjuncturale, *poetul* și-a construit un program personal, restrictiv

și singular, urmat cu strictețe, alternând, totuși, preocupările. Încât, în persoana lui Gh. Grigurcu avem, afirma răsplatit Marin Mincu, „cel mai dotat critic de poezie”. Publicistica sa, taxând / vitupezând „siesta morală” a nației, solidele „tradiții băștinașe” ale carieriştilor (recrutați din echipa de inteligenți) denunță, cu incisivitate, așa-zisele opțiuni „genuine”, direcționarea politică, glisările sofisticate, comportamentul inertial etc., vădind o salutară cabrare a atitudinii și un treaz simț civic. *Vocea lirică*, însă, egală cu sine, aparținând unui orfevre solitar, fără evoluție, se împărtașește din „cotidiană durere”, prelungind scriitura aforistică, dezvoltând suferințele unui resemnat: „Poezia e ca o mare iubire hărăzită eșecului”. Sau închipuind fulgurant chipul poetului, crucificat pe pagina albă, neajutorat, „ca și cum și-ar căuta sufletul”: „Din când în când în ființa lui / Poezia revine cum roșeața / în obrăjii unei fete pudice” (v. *Poetul*). „Vaccinat”, „arondându-și singurătatea”, acceptând izolarea, nostalgia, depresia, poetul – un venetic (zice), „biet animal înțărucit” în Amarul Târg – își suportă condiția: „Și totuși e mai greu să trăiești Poezia / decât s-o scrii” (v. *E mai greu*). Poemul, ca trudă sisifică, rămâne un „magnet al pierzaniei”, se vrea, potrivit unei definiții celebre, o „respirație a sufletului”. Sau, în viziunea lui Gh. Grigurcu: „O-nțămplare în care nu se petrece nimic / o frază fără cuvinte / o melodie fără sunete / și totul se ia de la capăt” (v. *Poemul*).

Să observăm că „japonardul” Gh. Grigurcu (cf. Șerban Foarță) este credincios unei formule lirice, anunțată chiar la debut, deosebită de producția congenerilor, șaizecisti „de top”, cu reputații „pompat” (cum nu obosește a ne reaminti criticul Grigurcu). Un lirism lapidar, aluziv, compensativ, de distilare intelectualistă, aparent glacial, străin de partipri-ul generaționist, inclusiv sub aspectul succesului „de piață”. De îndrăzneală combinatorie, plasmuirile sale poetice, încrustând îndoeli, îmbibate de concretețe (deseori), divulgând viața secretă (unecori), poartă sigiliul unui mare înșingurat, sensibil, meditativ, inadapabil. Ca și cum „o piedică existențială”, observa I. Negoitescu, ar bloca revărsarea fluxului liric, ispitit de autodenunț și terorizat de autocenzură. Suntem în eroare dacă l-am bănui pe interiorizatul poet de un deficit sufletesc, carentat afectiv. În fond, este vorba despre o imagistică suavă, controlată intelectual, livrată sub titluri enigmatice. O voință ordonatoare prezidează travaliul, poemul fiind o „așchie de gheață”, dezvoltându-se „o viață algebrică”. Deși, suntem avertizați, *lacrima* ar fi „singura fereastră” prin care explorăm lumea. O afectivitate sub control, așadar, o rigoare contemplativă sub aparența simplității, cristalografică (s-a observat), aparținând unui dilematic. Dezvăluită, desigur, de poet: „Nimic la voia întâmplării totul construit / cu o rigoare care strigă sălbatică / cu o dezordine care tace / resignată civilizată” (v. *Ars poetica*). Conștient, însă, de riscurile asumate: „Adevăr vă spun se produce / o anume diluare a sângelui / când Poezia e prea concentrată” (v. *Fiziologie*).

Dacă e să cercetăm dosarul de presă (impresionant!), o concluzie se impune imediat. În pofida „conului de umbră”, despre poezia lui Grigurcu s-au pronunțat, în timp, nume grele; iar grupajul de referințe (selectiv, eliminând aprecierile „răuvoitoare”) probează convingător această recepție prestigioasă. E drept, poetul mizează pe opiniile poezilor, singurii care ar fi capabili să prizeze, „din interior”, oferta lirică. Drămuindu-și timpul, îmbrățișând un program auster, Gh. Grigurcu vede în scris „o mânășă aruncată vieții”, ascultând de implacabile *legi estetice*: „Nu există alte legi estetice / decât cele adunate-n suflet de-a lungul anilor / asemeni unei igrasii”. Cum metafora rămâne un „orgasm / al lucrurilor”, îndemnul vizează continua re-formare: „Să fii piatră / purtătoare de Forme / să gemi aidoma / unei femei care naște”. (v. *Să fii piatră*). Sperând într-un timp incert care, însă, va veni: „Și poate totuși o zi cândva / să reînvie ceea ce pare pierdut / sau și mai puțin o vorbă / cu care mă apăr / cu care vreau să par că sunt altul / sau și mai puțin în clocotul / indiferent al respirației.” (v. Și poate totuși o zi). Fiindcă „Somnul Formei / naște monștri”, citim într-un alt *Semn de carte*. Iar arta „schingiuiește realul / apoi îi pansează / rănile-n taină” (v. *Artă*).

Gheorghe Grigurcu ține enorm la identitatea de poet. Critica a venit ulterior, complinitor, recunoștea cel care a făcut din scris o „transcendare salvatoare”. Scrisul ca obligație imprescriptibilă înseamnă *un oblomovism biciuit*. Iar *diferențierea* rămâne strategia victorioasă, urmând ca odraslele livrești să probeze chemarea lirică. Dacă moliciunea resemnării nu a atins fibra criticului (mereu ofensiv-vehement), poezia sa e pătrunsă în intimitate de „simfonia destrămării” (cf. Oct. Soviany). Azi – recunoaște poetul – „tragedia și comedia au devenit sinonime / cei doi ochi prin care ne privește Dumnezeu” (v. Și trâmbița pusă pe masă). Criticul Grigurcu preia simbolistica trâmbiței, vestind zgomotos o nouă ordine literară, iritat că sacrosancta ierarhie șaizecistă, alimentată ani în șir cu „epitete entuziaste”, rezistă. Da, o nouă imagine axiologică a literaturii noastre întârzie. Chiar dacă nimeni nu pare să conteste necesitatea revizuirilor.

Contestatar „înrațit”, „taliban” în oastea lovinescianismului (zicea Cristian Livescu), cel care *dă ora exactă* în literatura contemporană (crede Mircea Popa), om-sinteză a unor provincii istorice (basarabean de formație ardelenescă, trăitor între olteni), Gheorghe Grigurcu este, neîndoind, o personalitate de formulă complexă pentru care *scrisul* este chiar suportul existențial. În consecință, criticul poate afirma neted: „scriu, deci exist”. Îmbibat de livresc, cu dese „ulcerații” de ordin biografic, acuzând (voalat) destinul și (apăsător) urbea exilului (acum un topos emblematic), socotindu-se „în primul rând poet” (cum, deseori, a precizat), Gh. Grigurcu trăiește, credem, o dramă; fiindcă poetul, fragil, caligraf, virând spre aforistic este eclipsat de critic, stă în umbra lui. Chiar dacă poezia, tratată „neglijent” (suna un vechi reproș), nu este un exercițiu secundar; chiar dacă, ne asigură poetul, un critic fără poezie ar fi „un chip cu un ochi scos”.

Această hărnicie (invidiată) denotă un splendid atașament pentru literatură, rarism într-o vreme a dezertunilor. Credincios cronicii într-un timp care proclamă profetic moartea speciei și „vacanța criticii”, Gh. Grigurcu ar fi, după Ion Pop, „personalitatea cea mai atașată de viața literară”. N-am subscris, totuși, afirmației. Retras, dar prezent în revistele noastre, proeminentul critic iubește literatura, nu viața literară. Destinul său, ne reamintește obsesiv, e *neadaptarea*. Strădania ar fi cea de a-și găsi locul printr-un efort de impersonalizare. Să observăm că Gheorghe Grigurcu, un cititor împătimit, cu ochi exersat, un spirit necapitulard, și-a găsit demult locul în literatura noastră. Cu acuitate perceptivă și rafinament stilistic, domnia-sa rămâne neclintit *de veghe* în foisorul său din *Amarul Târg*.

„Uitat” la Tg. Jiu, aflat acum la „o vârstă crepusculară”, cum se mărturisea într-o lungă confesiune, ispitit de Dora Pavel (v. *O provocare adresată destinului*, Editura Pleiade, Satu Mare, 2009), Gheorghe Grigurcu acceptă „devoalarea”. Incomodul critic („eclatant”, nota, îndreptățit, Al. Cistelecian), consecvent, trăitor într-un mediu neprielnic (Amarul Târg devenind, totuși, un topos emblematic), un caligraf cu erupții de revoltă, oferindu-și preumblări în zăvoiul Gilortului etc. își impune și urmează, cu strictețe organizatorică, *programul cotidian*, de supraveghetor inclement al mișcării literare, răspunzând prompt unor obligații multiple (printre altele, diriguitor de reviste: *Acolada*, *Confesiuni*). Și, în același timp, *apărându-și imaginea* („meticulos și săcâitor”, scria Alex Ștefănescu), poetul-critic fiind și un polemist de temut. Chiar un „canibal axiologic” și un furios „demolator”, atins de grafomanie, zic unii. În fond, Gh. Grigurcu ne asigură că, stăruind cu o doză de sentimentalism (asigurând *plus-valoare*) asupra marginalilor sau întârziților, ia distanță față de ierarhia moștenită, oficială, refuzând a se prosterna în fața idolilor; și încercând a întreține, astfel, „libertatea discuțiilor în jurul lor”.

Totuși, o întrebare ne dă târcoale: cum se împacă poetul Gheorghe Grigurcu cu criticul omonim? Cu ani în urmă, scriind despre Adrian Marino (văzut ca un „ciclop livresc”), criticul Grigurcu își așeza însemnările, ușor malițioase, sub un titlu care i se potrivește ca o mânășă: *Drama identității*. Într-adevăr, incomod, însingurat, insistent, îmbibat de livresc, redevabil polemist, cu frustrări existențiale, spirit vibratil, impresionist în descripție, calofil în scriitură, radical în judecăți, „exilatul” de la Târgu Jiu trăiește această dramă, acuzată de reticențele (nu puține) față de poet. Deși fragil, de o civilitate fără cusur, Gheorghe Grigurcu „beneficiază” de imaginea unui „dur”, construită, e drept, și cu larga-i complicitate. „Căpăunul” Grigurcu trăiește, de fapt, în poezie și „divinul” G. Călinescu i-a fost *prima pasiune critică*, mărturisea. Dar criticul se vrea lovinescian, tinzând spre acel „echilibru superior”, spre o seninătate olimpiană, încrezătoare în autonomia esteticului.

Firește, pentru Gh. Grigurcu, un sorocean, născut la 16 aprilie 1936, poezia nu este un exercițiu secundar. „Îmi permit – ne avertiza criticul – a mă socoti în primul rând poet”. Iar Octavian Doelin nu ezita a-l considera „cel mai modern liric român”. E drept, poetul „nu s-a născut șaiesticist” și pariază pe durata lungă, scria N. Coandă, dezvăluindu-ne *matrița Grigurcu*: un retractil, viețuitor „în margine”, asumându-și însingurarea și cercetând lumea printr-un ochean întors, autocontemplându-se, „cultivând” (voluptuos, am zice) falia care îl desparte de generația sa biologică. Poetul însuși, în splendidul poem *Amintire homerice*, ținea să ne reamintească: „fiecăruia i se cuvine propriul cal troian, așa e?” Iar în *Cerc și punct* (Editura Alfa, Iași, 2010), lirismul său „sever și adânc” (cf. I. Negoitescu) căpăta noi valențe pe linia autoscopiei; cafeneaua-groapă îi îngăduie a observa deriziunea, monotonia, curgerea timpului „prefăcut în mărunțiș”. Cum Gh. Grigurcu are încredere „doar în criticii care sunt ei înșiși poeți” (se mărturisea Dorei Pavel), acest „profil” pare văduvit de girul credibilității. Și poate ne înșelăm repetând stăruitor că poetul ar fi eclipsat de critic. Dar nici N. Manolescu nu credea altceva, conchizând: „Important rămâne criticul, unul dintre cei mai buni din câți avem”. Să recapitulăm: el debuta cu un volum de versuri în 1968 și va încerca, în timp, să facă din poem o „așchie de viață”; adică, o poezie strunită, împinsă spre asceză și reverie geometrică, purtând pecetea intelectualismului. Un lirism reflexiv, aforistic, ajungând, observa tot N. Manolescu, la o „metaforă fără context”, luciditate ucigând ardența senzorială. Fiind (și) critic, Gh. Grigurcu nu poate ignora contextul. Un malițios nota că prin exercițiul critic (act secund) Grigurcu își câștigă „existența lirică”.

Oricum, volumele sale dezvăluie *nesațiul lecturii*; criticul nu e un teoretician, nu pare a fi bântuit de tirania metodelor, de imperialismul scientist; dimpotrivă, visează *gradul zero al comentariului*; vrea, inspectând peisajul literar, să citească totul cu ochi proaspăt, înviorând textele. Încât, cu riscul de a-l măhni, vom nota (greșind poate) că poetul nu-l „încurcă” pe critic, dar criticul (care e și un polemist de forță) și-a tăiat partea leului. Și nu prea credem că posteritatea va răsturna raportul...

*

A apărut, relativ recent, și volumul IV al *Jurnalului* lui Gheorghe Grigurcu (editura Eikon, 2019); ceea ce ne obligă să stăruim asupra scrisului diaristic (ignorat, de regulă) al poetului-critic, recunoscându-i cele *trei voci* de impresionantă forță creativă. Fiindcă, ubicuitar, incomod, veritabilă „uzină de scris” (cf. Ion Simuț), el se dovedește, peste tot, laborios, rafinat, „șlefuit”, gustând scrisul ca împlinire. Poezia, adorație și meșteșug, deopotrivă, a premers criticii, în concreșcență cu creația însăși; a fost „fenomenul originar” al scrisului său, mărturisea Gh. Grigurcu, „poarta de intrare” pe acest tărâm, autorul de aforisme, cu știuta-i concentrare și brevilocvență, venind ulterior. Dar poate fi citit poetul, ne întrebăm, „decuplat” de celalalte manifestări? Acest *registru multiplu* trezește, se știe, mefiență, scepticii uitând că există – ca nutriment – o „pastă unică”. Este el un poet „travestit” în critic, oficiind ca un infatigabil cronicar? Și propunând, sub sigiliul solitudinii, al derizoriului, un lirism esențializat, auster-minimalist, lamentativ, disimulant (cum a fost suspectat cândva, sub eticheta *poeziei de critic*)? Oricum, de o impresionantă acuitate perceptivă, pornind, reamintim, cu o poezie de notație, risipind „metafore aforistice” (cf. Daniel Dimitriu). Odată cu volumul *Contemplații* (1984), versurile – ne prevenea însuși poetul – „se amestecă cu reflecțiile”, ceea ce-i asigură o amprentă inconfundabilă, adică artisticitate, chiar în ipostaza polemistului cu faimă de „demolator”. Așadar, intratabil stilist, căutând vorba calofilă, el rămâne, nota Sorin Lavric, un „veteran al scrisului cochet”.

Însuși *Jurnalul*, așa cum îl practică Gh. Grigurcu, atipic, încalcând clauza calendarității și a confesivității, cultivând limbajul estetizat face figură aparte. „Principial nesincer” în ochii lui G. Călinescu, *Jurnalul* – în varianta Grigurcu – încearcă să împace sinceritatea auctorială cu „amoralismul imaginarului”, sub aura stilului artist. El găzduiește însemnări fugare, citate (comentate sau nu), secvențe memorialistice, portrete, „fiziologii” din unghi moral, aforisme etc., într-o mixtură care divulgă o natură reflexivă. Diaristul își trăiește senescența (acea „desprindere de viață”), se adună în 52 de secvențe ale volumului, acoperind – presupunem – un an, gândind curiozități, descriind locuri cu irizări poetice (cum ar fi, de pildă, „un peisaj la o oră târzie de la Cărbunești”), denunțând impostoriada, ticăloșia lacomă, foiala subiectivității „cabrate”, convocând varii publicații ca hrană cotidiană (*Adevărul*, *Dilema veche*, *Click*, *Formula AS*, ș.a.). Se încrede în forța cuvântului, propune solilocvii lucide, iubește

animalele ca „îngeri domestici” (câinii în special, traumatizat de amintirea lui Rocky) și, în cele din urmă, în textura frământărilor și trăirilor secrete, inventariind talciocul zilnic, stăruie și asupra semenilor. Are, dedublându-se, un *alter ego* (A.E.) și întreține un cordial dialog, funcționând ca „o reciprocitate corectivă”, cum observase Liana Cozea. Evident, intră în peisaj figuri literare. Criticul, înrolat sub flamura revizuirilor, se află în război cu „paznicii templului” / gardienii canonului, denunțând cu franchețe timorările, „conservatorismul postdecembrist”, imobilismul, flagelând marile oportuniste, „siesta morală” și notorietățile artificioase (poeți de epocă). Sau alibiul estetic, „sfortorezența confortabilă”, pledând pentru o altă așezare a valorilor, blamând inerția canonică. Ridicați în rang sunt cei din raftul doi. Nu putea lipsi Nichita Stănescu, un „înger obez”, cu drumul său declinant, „viciat de inflație”, recunoscându-i, însă, „benevolența politicoasă”. Și carismaticul adaptabil Al. Andrițoiu, un oportunist „versatil, dar nu toxic”, demn de a fi recitat, cel care i-a deschis drumul în viața literară, chit că, mai apoi, îl va elimina din redacția *Familiei*. Productiv și incisiv, de fibră bătaioasă, Gheorghe Grigurcu, declarat discipol lovinescian (considerat Învățătorul) este, în secret, un *sentimental*.

Moralist „colțos”, de un intransigent eticism, lansând sarcasme (pedepsind „defectele de caracter”), el este un impresionist calofil; critica de artist dezvoltă, în combustia scriptică, aflând în polemică etalonul vitalității, un suflet liric, traversând, în singularitatea-i orgolioasă, îmbătrânirea ca uimire. Un profesionist, indiscutabil, ferm și consecvent în judecăți, contemplând harababura din bibliotecă și dovedind o rezistență de invidiat. Chiar dacă e „ros de incertitudini”. Prefirând în notațiile sale meditații de reținut. Știind că a te confesa (scriitor fiind), înseamnă a-ți recunoaște o dublă vulnerabilitate (umană și estetică). Astfel, contemplația ar fi „o stare creatoare resorbită” iar ironia „o stare demonică”; amintirea e deja „o stare ficțională” iar scriitorul ispășește „o detenție cu termen nelimitat”. Și atâtea altele, convins că „trecutul ia naștere dintr-un alt trecut, aidoma ființei dintr-o altă ființă”. Iar prezentul este un „coctail de timpuri”, poezia oferindu-i *al patrulea timp*, cel fictiv.

Acest lovinescian „fundamentalist” (cf. Cristian Livescu), nestrăin de o anume „emfază neologistică”, hărăzit a vieții, cu frustrările de rigoare, în *Amarul Târg*, asumându-și „sihăstria” a dobândit, fixat în marginalitate (geografic vorbind), o incontestabilă centralitate. Iar scrisul său, ținând mai degrabă de categoria „livreștilor deceptivi”, își disciplinează materia verbală „dinspre Fond înspre Formă”, armonizând contrariile, sub veghea unei lucidități tiranice.

Recent, într-un interviu de ecou (v. *România literară*, nr. 16 / 16 aprilie 2021), criticul își / ne explica numele, derivându-l de la grecescul Gregorios, adică „veghețor cu mintea trează”. Ceea ce „umilul scrib” chiar este, dovedindu-se, în vremuri agitate și confuze, o „stâncă etică” (cf. T. Urian), încercând – cu stoicism – a împăraștia ceața axiologică.

Gheorghe GRIGURCU / POEZIE

Ardealul

Cu povețe sudălmi și cu ochi albaștri
Ardealul acesta

miezul Ardealului cum miezul unei nuci
sparte

o stîncă din care
un suflet de luptător din alt veac
se năpustește-afară
cum un torent

pe cerul de-amurg
răsfiat în vînt
părul blond al castelului

cojoace-nflorate cu galaxii

cît de greu respiră
nucul bine hrănit
cu șorici și varză.

Bivolii

Cum să-ți imaginezi Transilvania
fără bivoli negri?

coapsele lor însolate-n noroi uscat
terenuri în alunecare
falii vii cu care ne scrie Providența.

Peisaj

Ce porți înalte mai înalte decît acoperișul
ce-acoperișuri înalte mai înalte decît
aeroplanul
ce dealuri cu aripi de sticlă cum libelule
ce Dumnezeu gras.

Semn de carte

Să spui ce să spui
să scrii ce să scrii

cînd icoanele sunt analfabete
cînd fruntea Sfîntului e-aidoma
unei tălpi crăpate de țaran.

Sărate petițiile tale și dulci

Sărate petițiile tale și dulci Transilvanic
cum suspinul atîrnat de flacăra
lămpii demodate cu flori
cum arătura umflîndu-se aidoma
unui pîntec de țarancă gravidă
cum ascuțișul de-oțel ce-njunghie
cerul-miel și cere iertare.

Țăranii

Suferă de prea multă vechime țăranii
devin pitorești

nasuri mari și graiuri lătărețe
suflete tărăgănate cum mersul

în cîrciumi sporește vlaga nefirească
au preț doar sufletele ciobite
cîte-un accent șchiop
cîte-un sens ciung

la magazinul mixt
un Pan surdomut

satirii beți în ițari.

O ceapă

O ceapă ca un calendar
un calendar
ca o ceapă
numeri foile lor
lăcrimînd
lăcrimînd și ele
foile
te numără pe tine.

Daciile

Asemenea unor cărăbuși galbeni roșii bej
zumzăie daciile

taie domoalele porumbiști
invoaltele lanuri de floarea-soarelui

dau ocol golașelor dealuri largi
peticite cu resturi de vie

dar nu se-ncumetă a se-nălța
zbîrnie sub palmele noastre.

Sîngele

Uscat e sîngele pe podea
uscăt e sîngele pe lumină
uscăt e sîngele pe sînge

vezi să nu se reverse.

Clujul

Clujul trufaș
Clujul Jugendstil
ca un demon
de Vrubel
în veci așezat
între tine
și tine.

Cantilenă

Pe Mureș pe Târnave pe Crișuri
o himeră ca o căruță-ncărcată cu lăicere

sudoarea cosașilor neagră
o cerneală cu care-ți transcrii oboseala

un alcool hrănitor vărsat la rădăcinile merilor

ochiul în care ca-ntr-un ceasornic
ticăie timpul activ
aurul în care zace timpul trîndav
(ochiul dracului)

un chip de bătrîn
cum un ciorchine de strugure veșted

vorbe-n doi peri sub ramuri de peri.

Paharul

Plin de cruzime paharul
sorții toarse la Buda și Beci
oh dimineața la poartă
măcar e dalbă cruzimea
măcar milostivă
cum glezna fecioarei
cînd feciorul e mort

între slava imaginii.

Instantaneu clujean

Urechea turnului ascultînd ieremiada ruginii
o rodie-n care se strînge rochia dansatoarei
o catedrală cum un ghețar plutitor
un altar deasupra lui cum un ziar deschis.

Amiază

Albicioasă amiază în parc

copii jucîndu-se cu cercul increatului

cuvicioase tăceri îndrăgostite două cîte
două

un corb sătul cum un lăutar în frac
înlîndu-se de pe stîrvul Textului.

Bătrînul

Totul absolut totul mă uzurpă
pare-a spune bătrînul cu pipa stinsă-n gură
așezat la poartă
aidoma unui suveran detronat

o firească pauză între ființă și neființă
și degetele-i groase bat ușor
în tabachera de-argint înnegrit
tactul unei muzici dispărute-n trestii
și bărbia-i acoperită cu țepi albi începe să
tremure
cum apa unei bălți de odinioară opintindu-se
să-și înghită propria imagine

în fața lui cîțiva tineri gălăgioși joacă table
dar cu coada ochiului observă
împrejurimile gloriei lor
piepturile lor puternice bombate leneșe
acoperite cu zemoase pășuni
incredibil de verzi.

Sătească

Fornăie zăpada cum un armăsar

aidoma unui trunchi de stejar arzînd
Sfîntul ne redă
căldura ce-am pierdut-o

cîntecul umple odaia joasă
mirosul de pănură-ncinsă umple cîntecul

țîfna fulgeră-n rachiu cum o danie

Sfîntul ne privește dintr-o icoană pe sticlă
cerul icoanei e luat cu împrumut
de la vecini.

Pictură orădeană

În amintirea pictorului Coriolan Hora

Pretutindeni dreptunghiuri mici și deseori
strîmbe (cum degetele de la picioare deformate
de-o încălțăminte prea strîmtă). Loturi cenușii-
verzii cum soboli vegetali ori cenușii-roșietice
cum privirile lacome care ard pe fundul apei
stătute în zori. Poiene galbene stropite de-un
vînat melancolic și scîncitor cum gușa de gușter.
Sau maronii povîrnișuri (uniforme împărătești
tocite și strînse la gît) în care se-nveșmîntă
braconierii albastrului. Pestrițele veste ale
ponoarelor suple, ale bondoacelor vilcele de la
sfrîșitul veacului XIX. Sîni vienezi de nisip
dezgoliți fără vreme. Cîte visuri nu ies din
străfundul pămîntului, aidoma șerpilor, să se
privească-n tăcere, abia luînd în seamă Creația!

S-ar zice că e

S-ar zice că e o lume de rezervă
un univers peltic care-așteaptă și tremură
învelit în flanel
de teamă că nu-i va veni niciodată rîndul
cum un cățel care scîncește
solidar cu măruntaiele Domnului.

Am părăsit Edenul

Am părăsit Edenul fără a ști ce se-ntîmplă

deposedat treptat pînă și de-acele
subțiri piei ale aderenței
cum aburi ce ies dimineața din lac
ori din copaci driade la amiază

de-acea nespuse de blîndă jupuire-a zilei
pe care doar încercînd a o numi
cădem în impostură

am plecat ca un somnambul
zicîndu-mi că mai am
timp destul spre-a mă jertfi cum se cuvine.

Viorica GLIGOR / Lumina amintirii și a adevărului

Volumul memorialistic *Dimineți la Cafè Rostand* reconstituie, printr-un tumult de amintiri și de reflecții, biografia intelectuală a lui Ismail Kadare, experiențele cele mai semnificative ale destinului său de scriitor, care a evadat din lagărul comunist, din subterana unei Albanii opresive, pentru a-și regăsi libertatea și identitatea creatoare.

Prima parte a cărții stă sub semnul evocării nostalgice a Parisului, mult visat înainte de prima sa vizită în Franța, la începutul anilor 1970, după ce i-a fost tradus și publicat romanul antitotalitar *Generalul armatei moarte*. Mitologia peisajului urban este asumată firesc, cu atât mai mult cu cât „Parisul, precum multe altele, face parte dintre locurile care, înainte de a-ți intra în viață, se află în conștiința ta”. În oglinda memoriei afective a autorului se reflectă imaginea catedralei Notre Dame, a bulevardelor și a cartierelor celebre, străbătute de o rețea de canale subterane, a podurilor de pe Sena, a parcurilor, editurilor și a cafenelelor. Dintre care, Cafè de Rostand deține un loc emblematic. Mai ales pentru bucuria de a-i fi dăruit, de-a lungul mai multor ani, sentimentul unui acasă. Aici a meditat, dimineți la rând, a notat diverse gânduri și a scris sute de pagini, după cum mărturisește: „Ideea de a scrie ceva despre Cafè Rostand îmi venise atât de firesc, încât nu țin minte nici momentul și nici împrejurările. Era un sentiment între regret și recunoștință, asemănător cu acela pe care-l ai față de soția ta de o viață, care, fiindu-ți alături la orice, nu s-a bucurat, sau ție ți se pare că nu s-a bucurat, de atenția cuvenită. În această cafea am scris sute de pagini și am făcut tot atâtea fișe despre subiecte și motive diverse, fără a o pomeni niciodată”.

Parisul și Cafè Rostand devin personajele privilegiate ale memoriilor lui Ismail Kadare. Față de care a dezvoltat atașament și grațitudine, cu atât mai mult cu cât, în 1990, Franța a devenit țara sa de adopție, deoarece i-a acordat azil politic. Locuind pe bulevardul Saint-Michel, își savura cafeaua, zilnic, pe terasa care-i permitea să contemple în voie Jardin du Luxembourg, pe aleile cărui se plimbau scriitori renumiți, precum Le Clézio și Patrick Modiano. Alături de ultimul s-a regăsit, o vreme, pe lista nominalizaților la Premiul Nobel. Aici, în acest spațiu atât de generos și de intim, a purtat dialoguri culturale febrile, cu artiști precum Costa Gavras. Cafeaua rămânea deschisă tot timpul anului și nu impunea niciun fel de interdicție clienților ei, care

alcătuiau o umanitate cât se poate de pestriță. Cu toate acestea, „avea și zonele ei misterioase, imposibil de explicat, create între ea și clienții ei. [...] Era imposibil de aflat ceea ce lua cafeaua de la ei și, încă, și mai greu, ce lua ei de la ea”.

Fără îndoială, șansa de a publica la editurile pariziene Fayard, Odile Jacob, Flammarion a sporit faima internațională a lui Ismail Kadare. Potrivit unui algoritm deloc paradoxal, orice realizare majoră a scriitorului expatriat îl situa tot mai mult pe o poziție adversă față de spațiul natal, chiar și după căderea comunismului. Când a fost înnoobilat cu titlul de membru al Academiei Franceze, Albania s-a dovedit ostilă obținerii unei astfel de distincții. Rememorarea dobândește accente dramatice, mai ales când este evocată scena discuției cu Odette D. despre ceremonia primirii sale în Academie și despre refuzul președintelui Albaniei de a onora invitația. În ciuda acestei ofense, memorialistul își exprimă empatia față de țara sa, grija de a nu-i aduce vreun prejudiciu: „Nu mi-a fost ușor să-i explic că Albania e încă o țară traumatizată, vulnerabilă, slabă sub povara unor greutăți pe care alții le suportă ușor. Eu, cel puțin, n-aș fi vrut să-i provoc o asemenea traumă”.

În țesătura mozaicată a volumului se inserează și amintiri de tinerețe, despre prima iubire și studiile universitare din Tirana; despre obsesia pe care a dezvoltat-o față de tragedia shakespeariană *Macbeth* și despre legătura ei profundă cu propriile cărți; despre timpul petrecut la Moscova, la Institutul de Literatură „Maxim Gorki”; despre prietenii și trădările literare; despre confruntarea reală sau imaginară cu Biroul Politic albanez, despre perfecționarea „tehnologiei calomniei”, în comunism, și despre nedeschiderea dosarelor secrete, după căderea regimului, ceea ce proteja în continuare „armata de delatori, denunțatori și spioni”. Reflecțiile scriitorului depășesc experiențele personale. Dincolo de incriminările la adresa decăderii morale a unora dintre confrății de breaslă care, pentru a supraviețui, s-au dat unor practici și tertipuri mășave, Kadare a analizat fenomenul totalitarismului și relația dramatică a intelectualului cu regimul dictatorial. Conștiința sa a rămas mereu trează și lucidă, mereu atentă la anomalii și la abuzurile politice, identificate chiar și în vremuri aparent democratice: „După un sfert de secol de la căderea comunismului, Albania este singura țară care nu-și deschide dosarele secrete. În această arhivă nesfârșită se află și dosarele aceluia care și-au trădat

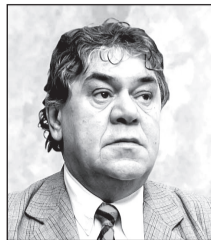
colegii. Niciodată în istoria omenirii nu au fost atât de mulți scriitori delatori ca în secolul comunismului. Și în nici o altă țară nu au fost atât de mulți ca în Albania”.

Libertatea de gândire în numele căreia a acționat și a scris Ismail Kadare se reflectă în meditațiile sale îndrăznețe pe marginea istoriei greu încercate a Albaniei, sfâșiate, de-a lungul timpului, de stăpânirea otomană și de dictatura comunistă. Între aceste două mari rele istorice, memorialistul întrevede o „alianță” stigmatizantă, care a generat eșecul visului european: „Tot secolul XX avea să fie dominat de alianța nedeclarată a otomanismului cu comunismul. La baza ei era o deficiență: otomanismul nu avea un popor, ci o religie. Comuniștii nu aveau patrie, ci ideologie. Căderea comunismului nu a schimbat nimic din tabloul de mai sus. Erau din nou doi aliați, otomanismul și comuniștii [...]. În vreme ce plângea cu lacrimi de crocodil după Europa, Albania intra în secret în Liga Islamică”. Ratarea „șansei germane”, care i-ar fi prilejuit Albaniei posibilitatea de a renăște economic, după 1990, este pusă și pe seama unei „viclenii de șarlatani politici din Balcani”, demascată prin recursul la notele și procesele-verbale ale Biroului Politic, la care a avut acces.

Autorul relevă drama țării sale, care întâmpină dificultăți extreme în procesul de integrare europeană, cauzate de problemele religioase și politice. De asemenea, devoalează culisele deciziilor, blocajele și pactizările secrete ale conducătorilor, în defavoarea intereselor naționale: „De ce a fost respinsă mâna întinsă atunci când Albania era pe marginea prăpastiei? [...] De unde a venit ideea, ordinul, condamnarea la moarte? Zvonurile spuneau că venea din același loc, spre care comuniștii albanezi priveau din nou: Moscova. De care, cum se părea, nu s-au lepădat niciodată. Și care, mereu și mereu, pretindea același lucru: mergeți alături cu oricine, doar cu Europa niciodată!”.

Valoarea documentară a volumului *Dimineți la Cafè Rostand* este susținută de autenticitatea faptelor de viață evocate și, mai ales, de curajul și de onestitatea mărturisirilor și a cugetărilor lui Ismail Kadare, care se situează în ipostaza unui remarcabil analist al condiției tragice a scriitorului, supus „terorii istoriei”, un observator al spectacolului ineputabil al omenescului.

AURELIU GOCI / Marin Sorescu: un poliscriptor de audiență mondială

Aniversat, de ziua sa de naștere, în februarie 1996, Marin Sorescu mărturisea plin de vigoare și optimism: „Cei 60 de ani care au trecut au fost niște ani de acumulare; și poate de acum voi începe să pun pe hârtie niște lucruri extraordinare!”

În data de 8 decembrie 1996, Marin Sorescu pleca în eternitate. El știa ceva, avea bănuiele ori presimțiri de vreme ce scrisese poemul *Plecare: Mă întorc cu fața/ Spre perete/ Și le spun prietenilor/ Îndurerați:/ Mă întorc repede.*

Dacă e să ne ținem de vorbele lui, atunci Marin Sorescu nu ne-a părăsit niciodată, neavând posteritatea devastatoare a lui Topîrceanu – cu care îl asociaseră unii critici răuvoitori, sau pur și simplu interziși de competențele sale exegetice și de marile succese în străinătate. De la debut până în final, Marin Sorescu este un scriitor de succes. Și adevărul e că, după moartea omului, poezia nu a mai fost tradusă, dar Marin Sorescu s-a dovedit în cel mai performant ambasador și purtător de cuvânt al creației lirice românești. Comparația ar putea fi extinsă dacă amintim că poetul a început cu parodii, deși în *Singur printre poeți* (1964) există o diversitate a paradigmelor posibile. Născut în 1936, cum spuneam, Marin Sorescu dezvoltă o specificitate creativă în care intră neapărat și gena sa oltenească, sămânța genialității ajunsă la efervescență ca și în cazul lui Tudor Arghezi și Constantin Brâncuși.

Marin Sorescu nu s-a limitat să obțină un mare succes de public, să rămână la simpla înțelegere a cititorilor, ci a căutat receptarea aceluși public special și puțin numeros care comentează și scrie asupra cărților pe care le citește.

În a doua parte a carierei, Marin Sorescu a devenit el însuși un receptor performant al poeziei, mai ales universale, și mai puțin a conaționalilor și contemporanilor săi. Fără să-și epuizeze propriile resurse lirice, s-a apropiat de marea poezie a lumii în calitate de exeget bine informat și chiar de critic aplicat și sensibil la toate mișcărilor și diferențierile textelor în diferite limbi de circulație. Uneori, renumele și valoarea autorilor l-au făcut să apeleze și la limbi europene intermediare. Abia în această fază s-a remarcat că Marin Sorescu este dotat și de un critic comprehensiv, atent la diferențele specifice dintre cele mai personalizate universuri imaginare. Și, exact ca un critic de rang înalt, insista asupra identității și diferențelor, Marin Sorescu fiind un exeget care analizează, exclusiv contextual, în parametri generali și dominante irepetabile.

Împotriva tuturor aparențelor, ezitărilor și bălbâielilor sale inconfundabile, Marin Sorescu era un *poeta doctus*, erudit și poliglot inventator al unui nou limbaj liric, însă dramaturgul era, fără discuție, genial, inventând de unul singur dramaturgia absurdului poate mai mult decât celălalt părinte, Eugen Ionescu, la Paris.

Spirit insurgent, anticonvențional, un fel de Jacques Prévert al nostru, Marin Sorescu se integrează perfect într-o epocă nonconformistă, desacralizantă în care își poate exercita ironia și spiritul fantezist.

În măsura în care demitizează vechi rutine și obiceiuri, poetul e tentat să creeze alte mituri ale existenței moderne. Epoca discreționară a ideologiei comuniste nu a avut nicio reflexie sau influență asupra creației lui Marin Sorescu, care a ieșit cu brio din perioada discreționară și după Revoluția din 1989 a fost chiar și ministru al Culturii. Treptat, poetul devine tot mai îndrăzneț, iar în *La Liliaci* spiritul se îngroașă, construind un fel de univers oltenesc, pe care prof. Alexandru Piru îl crede atins de trivialitate.

A trebuit să treacă ceva timp de la trecerea în eternitate a autorului, pentru a se cristaliza ideea de personalitate poliscriptor, pentru că, dincolo de poezie, și celelalte creații sunt de rang înalt; și dramaturgia cu piese de originalitate semnificativă pentru teatrul absurdului, și cele două romane care răstoarnă viziunea tradițională a memorialisticii, ca și strălucirile sale eseuri și etern actuala sa publicistică.

Oricum, la fel de bine definit ca și poet al unei neotraditii și proiecții mitice rămâne și dramaturgul arhetipal cu rădăcini biblice sugerând un viitor întunecat.

La începuturi, Marin Sorescu era exclusiv poet, cu un debut întârziat dar de mare succes la public, pentru că *Singur printre poeți* (1964) definea nu doar un parodist, ci un stilist, capabil și deschis să scrie cu formulele consacrate de alții. Titlurile au fost de largă audiență: *Poeme* (1965), *Moartea ceasului* (1966), *Tineretea lui Don Quijote* (1968), *Tușiți* (1970), *Suflete bun la toate* (1972), *Astfel* (1973), *La Liliaci* (1973, 1977, 1982), *Norii* (1979), *Descântoteca* (1976), *Sărbători itinerante* (1978), *Ceramică, Fântâni în mare* (1982), *Apă vie, apă moartă* (1987), *Poezii alese de cenzură* (1991), *Puntea (Ultimele)* 1997, *Versuri inedite* (2001).

Aceste cărți performează o amplitudine între parodie și anticalofilie, dovedind o conștiință estetică înaltă ce va culmina în câteva volume de eseuri și chiar de critică literară, obiectivă și competentă, în volume precum: *Teoria sferelor de influență* (1969), *Insomnii* (1971), *Starea de destin* (1976), *Ușor cu pianul pe scări* (1985).

Marin Sorescu susține sensibilitatea și nativitatea poetului, denunțând abstractizarea și dimensiunea exclusiv cerebrală a discursului liric. După poezia sa de audiență mondială și volumele de eseuri strălucite, Marin Sorescu a scris și două romane: *Trei dinți din față* (1977) și *Viziunea vizuinii* (1982), mai ales genialele sale piese de teatru rămân în eternitate: *Iona, Există nervi, Pluta Meduzei, A treia țeapă, Matca, Setea muntelui de sare, Răceala, Lupoaița mea, Vărul Shakespeare, Luptătorul pe două fronturi*. În felul acesta teatrul modern și postmodern european devine reprezentativ prin operele a doi români: Eugen Ionescu și Marin Sorescu.

S-ar putea spune că intuiția dramatică sau, mai exact, vocația dramaturgică, de viziune a lumii ca „*Theatrum mundi*”, de la *absurdism* la postmodernism, a aparținut autorilor români Eugen Ionescu și Marin Sorescu.

AURELIU GOCI

Nicolae Labiș și Nichita Stănescu

Bipolaritatea sistemului poetic la ieșirea din ideologia totalitară și perioada proletcultistă
Poezia „nouă”, postbelică are și ea etapele ei: o continuare a interbelicului până spre 1950, apoi începe perioada discreționară, stalinistă, proletcultistă, până în anii '60, când apar marile personalități. Despre începuturile poeziei noi în plină perioadă proletcultistă există opinii diverse și chiar opozitive.

Nicolae Labiș și Nichita Stănescu alcătuiesc împreună platforma poeziei românești în noua exprimare post-interbelică, din care se va genera textualismul și, din acumulările lui, poezia începutului noului mileniu.

Cea mai veche și mai răspândită formulă îl definește pe Nicolae Labiș ca agent al noutății, în efortul de transgresare a ideologiei staliniste. Numai că Labiș este o voce sintetică din exprimările interbelice și spiritul inovator apare în interiorul canonului ideologic. Între cele două războaie mondiale, Mihai Beniuc se definea „un toboșar al vremurilor noi”, ceea ce dorește și Labiș să devină, poate cu o formulă mai poetică. Numai că acțiunea novatoare se formulează ca retorică și discurs angajant în poemele publicate în timpul vieții; creația rămasă în manuscris și publicată după anii 90 de Margareta Labiș, sora poetului, dezvăluie însă o fractură evidentă a discursului angajant despre care am pomenit.

Totuși, adevărata noutate și portdrapelul generației '60 rămâne Nichita Stănescu, poet mai complex și conștiință reflexivă non-angajantă. Labiș conturează amplitudinea și noua deschidere a expresivității retorice, Nichita marchează concentrarea și noua atitudine spre concentrarea și preluarea abstracției din zona filosofiei. Este o diferență de la concentrarea sapiențială și aducerea credinței în universul lingvistic și moral al poeziei.

Nicolae Labiș este un poet „popular”, sau cu popularitate mai bine spus, direct și accesibil. Nichita elaborează abundent, varietatează, se formulează concentrat într-un discurs controlat, ascensiv spre abstracție, într-un discurs ermetic și ezoteric, alcătuind împreună bipolaritatea și unitatea de semnificație a noului univers al poeziei în anii dictatoriali ai proletcultismului din perioada stalinistă.

În același timp, amândoi poeții aspiră la un nou tip de „noutate”, pornind de la un vechi model, conturează o sinteză a liricii interbelice de mare performanță. Ordinea numelor din sintagma titlului respectă cronologia acțiunii poetice și nu vârsta civilă. Nichita, venit mai târziu, este chiar mai vârstnic decât Labiș. Nichita a pornit mult mai greu decât Labiș, care a explodat la debut și s-a consumat instantaneu.

Binomul, polaritatea alcătuiesc structura sistemului poetic chiar de la începuturile modernității: Heliade-Rădulescu-Grigore Alexandrescu, ca să culmineze cu binomul sfârșitului de secol XIX, Eminescu – Macedonski, iar în interbelic să alcătuiască un excepțional binom, Arghezi – poezia interbelică în totalitatea ei, până la instaurarea dictatorială a comunismului.

Nicolae Labiș și Nichita Stănescu împreună, concentrează cea mai bună școală de poezie pentru începători și debutanți în universul scrisului poetic: de la poetul Primelor iubiri ei pot învăța noua retorică a versului, amplitudinea și ordinea gândirii creative, iar de la poetul Necuvintelor ar putea învăța logica sublimă a poeziei, spiritul eliberat de restricții, flexibilitatea gândirii abstracte și limitele libertății într-o expresivitate anticanonică. Împreună, cristalizează o viziune rotundă, coerentă a artei și meșteșugului versului, spiritul de rigoare formală și amplitudine a extensiunii libertății și concordanța dintre gândirea originară a poetului și expresivitatea armonizantă a gramaticii poeziei, cu amplitudinea și coerența ei. Împreună, Labiș și Nichita cristalizează o entitate poetică cu virtuți formative, o structură arhitecturală care reprezintă bipolaritatea tradiției și inovației și toate elementele de autodefinire a personalității.

Magda URSACHE / Despre toleranța discriminatorie

S-ar putea scrie o istorie a intoleranței pornindu-se de la bibliotecile distruse, de la cărțile topite, arestate, prohibite, cu DO (Domiciliu Obligatoriu). Biblioteca lui Iorga, biblioteca lui Dinu Pillat, a lui Crainic, a lui Barbu Slătineanu, a lui Adrian Maniu, a lui Rădulescu-Motru, a lui Sergiu Al-George, a lui Al. Mironescu și câte altele au mai fost distruse. Eliberat în 1964, Leon Kalustian a fost percheziționat din nou în '67. Biblioteca i-a fost acoperită de cearșafuri, cu sigiliul MAI.

Declarați *Morți la 23 August*, de Oscar Lemnar în revista „Orizont” din noiembrie și din decembrie 1944, scriitori mari au fost arestați, condamnați la moarte programată, depeizați. Trebuia să dispară literatura care nu urma linia jdanovistă. Unii au supraviețuit vremilor strâmbe și strâmte și-n ciuda lor. Refuzau să moară în pușcării (Streinu, Vinea, Noica, Steinhardt, Caraion, Comarnescu, Doinaș, Adrian Maniu, Petre Manoliu, I.D. Sîrbu, Ovidiu Papadima...), ba chiar au scos cărți, profitând de „dezgheț”. Marcel Petrișor a tradus Baltrusaitis, eminescologul Murărașu a tipărit cinci volume de articole la Editura Eminescu.

Blaga a beneficiat de o cenzură deloc...transcendentă. A fost 14 zile, sub guvernarea Goga, subsecretar de stat, ceea ce l-a costat, în '50, Nobelul. Statul român, prin ministresa Constanța Crăciun, i-a refuzat acordul primirii premiului. Cum așa? Comuniștii să accepte un Nobel câștigat de un anticomunist, de un mistic ortodox, de un conservator cu credința că veșnicia s-a născut la sat? La ghilotina cenzurii cu el!

Istoricul celor 5 minute de poveste, Adrian Cioroianu, ne-a asigurat, pe Antena 3, la Florentina Fintinaru, sâmbătă, 17 aprilie 2021: „Eu vă garantez că istoria nu se repetă niciodată”. Ba da. Traversăm o Infernațională, nu departe de vechea Internațională. Eroii sunt disprețuiți pentru că au disprețuit moartea în numele credinței. Tancul neo-marxist Florian calcă peste martiri.

Vrem să re-trăim epoca demolărilor a tot și toate: de la Casa Poporului la Catedrala Mântuirii Neamului, de la statui la persoane (încă) vii. Se cere mereu proba de-construcției; de proba construcției nu-i nevoie. BCU a ars la lovitușe ca o mini-Alexandrie, prevestind că revistele de cultură vor vorbi despre lipsa noastră de cultură. La scurt timp, „rapelul”: în iunie, am manifestat în alb contra aceluia iunie negru, după ce cărțile Bibliotecii Universitare București au fost mănjite de fecale (minerești sau ale Noii Securități Ecologice, SRI?)

Bustul lui Goga din Rotonda scriitorilor a fost decapitat, după „cotitura” măreață de la 23 august '44. La Iași, o reprezentantă a UR cu PLUS (însă mai degrabă cu minus) a contestat un bust, pe motiv că pe scriul poetului a fost desenată o svastică, de parcă ar fi cerut-o Goga însuși. Doamna Chichirău trăgea cu capse în capul lui Goga și al primarului, ca la Drăgaică. O să condamne dârza persoană civică și brânza ca rasistă, la fel ca activista de extremă stângă din Albion?

„Viitorul românesc” (titlu de ziar liberal) trebuie înlocuit cu „Viitorul UE”? Pe un wall al TVR (vineri, 23 aprilie, de Sf. Gheorghe), se putea citi în lung și-n lat My Europa, A mia Europa, Evropa, în tot șiamidul limbilor. Moderatorul (îmi stă pe limbă numele), băiatul de la ProTV cu profil vulturesc, acum cărunț, nu părea interesat de România mea. Viitorul Europei îl vezi, domnu'? Al României nu? Cutremurător poemul *Basarabia pe cruce*, dar și România pare a fi ajuns tot pe cruce. Apele i se prescurtează, la fel pământul. Când lupți pe teren propriu ai mereu curaj. Dar cât teren propriu mai avem?

S-a ajuns până la condamnarea lui Sorin Lavric pentru că l-a evocat în Parlament pe Valeriu Gafencu. Supranumit Sfântul închisorilor de un evreu, Nicolae Steinhardt, monah evocat deopotrivă de Lavric. A fost acuzat că-i rasist, fascist, crypto- legionar pentru că a vorbit despre Mircea Vulcănescu (rămas cu sentința de criminal, dată de Tribunalul poporului), dar și despre Monseniorul Ghika, Mitropolitul Visarion Puiu, despre luptătorii rezistenței din munți, Toma Arnăuțoiu și Virgil Maxim, despre victima „experimentului” Pitești, Constantin Oprîșan. Nu-i place domnului Florian naționalismul, în alte cuvinte, iubirea accentuată de patrie, „grozăvie” pentru șeful „EW”? Senatorul Lavric răspunde decis neomarxiștilor: „*Alea iacta est!*” Dragi neomarxiști, mai mult sau mai puțin intelectuali, mai mult sau mai puțin năimiți, mai mult sau mai puțin ingenuncheați în fața masoreților marxiști, ați încurcat-o. Veți răbda săptămână de săptămână pedeapsa declarațiilor mele politice.” Încă o aștept pe cea despre Radu Gyr, promisă în martie.

Dreptul la imagine al poporului român? Cine-l mai respectă? Așa că a rămas nepedepsit cel care l-a spânzurat simbolic pe Avram Iancu; „președintele absent” (cum îl califică presa germană) s-a lăsat greu până să-l declare erou național. Iar istoricul Humanitas Neagu Djuvara a încercat să dovedească incapacitatea românilor de a descăleca și conduce o țară. Lavric nu rămâne neutral și ne atrage atenția că vom fi făcuți răspunzători dacă nu reacționăm.

Din punctul meu de vedere, un grec poate fi cel mai bun român (Caragiale), un evreu poate fi cel mai bun român pe care îl cunosc

(Steinhardt), dar un român get-beget poate fi cel mai anti-român. Nu mai dau exemple. Le știți prea bine.

Toleranța se repartizează pe cartela de partid. Trecutul securistic al familiei Năsui (v. cazul Dorel Năsui, miliardarul *instant*, tatăl parlamentarului USR, Claudiu Năsui) este albit prin spălări mediactice, în timp ce fiilor de rezistenți uciși în munți de Securitate li se refuză un ajutor amărât.

De la Orwell cetire: „cel ce controlează trecutul, acela controlează viitorul”. Zis și făcut. După ce s-a spart sârba Cântării României, s-a găsit cu cale să se declare că patriot rimează cu netot (și încă socialist); s-a căutat și s-a produs spusa lui Paleologu că patriotismul este „o strângere de buci.” Dumitru Augustin Doman mi-a amintit (*366 de însemnări din anul pandemiei*, Ed. Grinta, 2021) de comparația doamnei Gianina Nagâț de la CNSAS: că Paleologu turna „cu o mare gentilețe”, iar Ion Caraion, „în mod fundamental cu ură.” Turnători gentili? Ba bine că nu. S-a ajuns până acolo ca delatorul să se pronunțe negativ despre cei delaționați de el însuși (cazul Nicu Crețu de la Iași). După declarații de-a dreptul năroade, că li se vor lua copiii genitorilor care refuză să-i vaccineze, fostul ministru hușiot al Sănătății s-a trezit parlamentar. Geaba l-a trimis Doman în Hușii mamei lui. Nelu și coafura lui rezistă!

Ai fi zis că la ceas greu, de boală și de moarte, vom exersa mecanisme de apărare: dragoste de semeni, în ciuda distanțării fizice, gânduri albe (n-o fi incorectă politic sintagma asta?); din contra, suspiciunea, frica, ura capătă tulpini mutante. Iar rutina igienei nu presupune și igienă mentală. Viruși vechi și noi fac ravagii. Tulpinile Covidului? Mai rezistente sunt ale comunismului. Moscova nu crede în lacrimi, dar îl plânge pe Lenin; Germania, pe Marx și Engels și le ridică statui.

În ce-i privește pe gazetarii noștri, de ce să nu se defuleze? Las' să se defuleze. Găsesc peste tot conspiraționiști, destabilizatori (în opoziție, ca și cum opoziția ar trebui să fie mereu amabilă). Doar presei i s-a dat de la Guvern 40 de milioane de euro pentru informarea corectă a român'lor, cum pronunța Bănescu-Petrov. Misiune etică? Ba cotrobăială după găini de tăiat și țapi ispășitori. Întreb și eu: oare trebuie să fii plătit ca să scrii onest despre ce se întâmplă în România?

„Să bem vinul dezbinării estetice”, notează cu un zâmbet amar DAD. „Reconsiderările” istoricilor literari se fac pentru rimări scoase din pălăria avangardistă a lui Sașa Pană, în timp ce Blaga e mereu pus la zid de liber-pansiști, la fel Vintilă Horia.

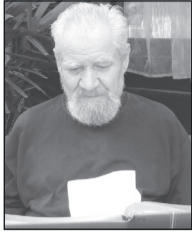
Tolerăm, după acel *Index librorum prohibitorum* întocmit de metodistul Ali Ștefănescu, tigrișorul Ninei Cassian, reparația *tipicilor* ca Sorin Toma memorialist, Popescu-Dumnezeu memorialist și alții și altele. Jurnale (trans)scrise și organizate de inși care vor să pară, cum zice Luca Pițu, „des-merdați de comunism” și vechi luptători pentru democrație (de ocazie) umplu tipografiile. Mai ales „oamenii de încredere” ai lui Ion Iliescu, care au „răspuns” de „unități de cultură”. Unul dintre memorialiști nota că a împrăștiat manifeste contra lui Ceaușescu în metrou, chit că metro-ul nici nu fusese dat în folosință. Cât privește jurnalele, cele semnate Paul Goma, care nu s-a lăsat nici convins, nici constrâns de dogmă, au trezit indignare colectivă și înjurături înfierbântate. Or, Goma este un ostil categoric *versus* ostilii moderați, care vor să menajeze și capra și lupul, și mărul și varza.

După Montherlant: „Recunoști omul liber prin faptul că e atacat simultan sau succesiv de partide opuse”. E și cazul Breban. Câți n-au simțit nevoia să-l calomnieze pentru că a avut o opinie diferită de a lor? Iar imperialul Breban știe bine că necesitatea de a gândi liber ține de instinctul de conservare al omului liber.

Intoleranții puși pe rectificarea valorilor naționale afirmă ritos: „N-avem cai de bronz în literatura română”. Nici n-o să avem dacă „reformăm” roibii, ca pe vremea GAC-urilor. Pe Sadoveanu, Camil Petrescu, G.Călinescu, Marin Preda, Breban, Buzura, DRP... V.Voiculescu rămâne marginalizat ca „fundamentalist ortodox”. Aproape interzis: Radu Gyr. S-a produs postsocialist reparație morală pentru scriitori ca I.D. Sîrbu, Sandu Tudor, Andrei Ciurunga, Vasile Militaru, Aron Cotruș? N.Carandino, ieșit fără dinți din pușcărie și distrofic (i se jupea pielea) a fost dur atacat și după '89. La fel Noica, la fel Crainic, la fel Pamfil Șeicaru, la fel Anton Dumitriu. Cu precădere, Mircea Vulcănescu.

Rămân la părerea (o și semnez) că suntem prea toleranți cu intoleranții. Că tolerăm intoleranța.

3 mai, Ziua Mondială a Libertății Presei

Petru URSAÇHE / Indezirabilul „balcanic”

Homo *balcanicus* a devenit o formulă consacrată în studiile de imagologie. Îl folosește și Antoaneta Olteanu, chiar în titlul apariției editoriale de la „Paideia”: *Homo Balcanicus. Trăsături ale mentalității balcanice* (București, 2004, Colecția de studii și eseuri – Antropologie). Dar să se observe că autoarea pune cuvântul cu maximă sarcină constatativă între ghilimele, încă de la început, în dedicația cu adresă generală, „Prietenului meu «balcanic»”. Cititorul atent la nuanțe înțelege că este întâmpinat cu semne discrete de avertizare, ca, pe parcursul lecturii, să se dumirească din ce în ce mai mult. Suntem invitați, cu alte cuvinte, să ieșim din extremismul comod și să tratăm mai ales temele complicate în mod diferențiat, de la caz la caz și cu răspundere științifică. Nu este de dorit, arată Antoaneta Olteanu mai mult sau mai puțin tranșant, să ne abatem de la acest unic deziderat, dacă dorim într-adevăr să ne instalăm cu hotărâre în spațiul comunicării și să fixăm laturile cunoașterii.

Momentul este bine ales, în vederea adoptării unei strategii regeneratoare și productive, cel puțin deocamdată, în folosul constituierii limbajului operațional. Oameni care par serioși (conducători de reviste, formatori de opinie, ministeriabili, voiajori prin partide etc.) uzează de formule profund denigratoare, stupefiante de nedrepte și agresive, în numele unui spirit polemic prost înțeles și deficitar. Continuă moda (și după căderea zidurilor ce n-au căzut) să se gândească prin negativisme și prin excludere. Mărul discordiei îl constituie *eterna* și închipuita opoziție Est-Vest, care a căpătat din secol în secol și din eon în eon înfățișări dintre cele mai capricioase. Pe scurt, tot ce figurează în zonele veșnic blamate ale Estului (și asta nu de ieri, de alaltăieri), în văzduh, pe ape, în adâncuri, duhnește a rînced, a decădere, a sălbăticie, de aceea trebuie stîrpit cu grabire pentru a pătrunde în voie lumina occidentalizării. S-ar putea ca vesticii să nu bănuiască nimic din toate astea ori nici să le pese. Dar o asemenea riscată și incredibilă acțiune de *auto-aculturalizare* se află în deplină desfășurare în acești ani ai „tranziției” fără sfârșit. Psiho-sociologii ar pune diagnosticul, gândindu-se că ar fi vorba de un sindrom nevrotic specific epocii moderne hiperurbanizate: anumite categorii mai debile de indivizi se comportă zgomotos, mascând slugărnice față de superiori, lipsă de personalitate, de răspundere, chiar de cultură

temeinică. Așa o fi. Dar mai este și altceva, așezate vechea noastră cunoștință, „aceeași Mărie cu altă pălărie”. N-avem decât să ne uităm pe ecrane, să citim în gazete, să cercetăm unele rafturi cu cărți din librării, pe teme „deocheate”, cum ar spune Luca Pițu; și, mai ales, evoluția autorărilor, mulți dintre ei îndelung experimentați în exersarea discursului combativ, tovarăși! Se face carieră frumoasă, se obțin posturi bine remunerate și laude pe măsură, ca și pe vremea „cealaltă”, pe baza retoricii negative.

În aceeași ordine a neantizării este așezat, de regulă, și *homo balcanicus*. Când se vorbește despre Balcani, pare că se deschide o cutie a Pandorei. Aștepți să fii violentat la tot pasul de un imaginar de apocalipsă: figuri hidoase, șirete și obraznice, fel de fel de capcane, intrigi și asasinat, castele-fantomă în care domnește sângerosul Dracula, piețe și tarabe unde turcul, grecul și bulgarul tocmesc pe doi bani liniștea bietului călător străin. Există un „comportament balcanic”, un „imaginar balcanic”, o istorie, o cultură, fără îndoială, dar cine poartă asemenea sigle destinate este o ființă indezirabilă în ochii acelor publiciști de ocazie care își asumă răspunderea de a împărți lumea în „buni” și „răi”, pe criterii doar de ei știute. Ce s-ar întâmpla dacă am încerca să operăm cu următorul criteriu filologic, firește, corect științific? Cuvântul *occident* vine de la latinul *occido* (cidi, casum, ere), „a pieri”, „a sucomba”, „a cădea la pământ”; și *occido* (cidi, cisum, ere), „a face bucăți”, „a face să moară”. În limba română, din *occido-occidere* a derivat verbul a *ucide*. Ce speculații s-ar putea face în defavoarea Occidentului, mai ales dacă ținem seama de firea belicoasă a vesticilor, probată cu vîrf și îndesat în decursul istoriei, ca și în vremuri moderne și civilizate! Dar n-am ajunge la nici un rezultat; cel mult am risca să menținem starea conflictuală.

Tocmai funcția de detensionare a opiniilor o îndeplinește cartea Antoanetei Olteanu în acest moment critic al cercetărilor, fără acuzații căutate cu lumânarea și fără fraze retorice, ci semnalînd situații și întâmplări evidente, la îndemâna oricui vrea să le vadă. Convingătoare mi se pare pledoaria pentru dreptul la identitatea lui *Homo balcanicus*. Iată un pasaj director în această privință și care se înscrie pe linia unei puternice tradiții de cercetări balcanologice desfășurate în zonă (București, Sofia, Atena, Muntele Athos), pe întinsul mai multor generații de specialiști: „Identitatea balcanică

poate funcționa doar dacă este considerată o parte a celei europene. Dar conturând astfel identitatea, trebuie găsit echilibrul dintre triumfuri și tragedii; oamenii trebuie să-și asume istoria, cu aspectele ei pozitive și negative, și să-și înlăture complexele de superioritate și de inferioritate.

Să nu uităm că această dihotomie Est-Vest nu accentua dintotdeauna componenta peiorativă ca fiind cea orientală. Pentru Bizanț, centru al lumii civilizate după căderea Romei, Occidentul era sinonim cu barbaria și înapoierea; însă căderea Constantinopolului a fost unul dintre motivele care au dus la exorcizarea Orientului. Un lucru este adevărat: Dihotomia atesta prezența unor societăți care coexistau, juxtapuse spațial, dar și politic, religios și cultural. Schimbarea negativă de optică asupra regiunilor foste bizantine s-a făcut după căderea imperiului: bizantinii deveniseră cetățeni de clasa a doua, mai ales după supunerea de către turci a marilor Biserici, a Constantinopolului, Antiohiei și Alexandriei” (p. 95-96).

Dihotomia în discuție a devenit tranșantă odată cu cel de-al doilea război mondial. Dar, așa cum observă și Antoaneta Olteanu, la această situație grea vesticii au contribuit în mod decisiv. I-au ajutat pe ruși, respectiv pe comuniști, să se extindă în zonă. Spre deosebire, românii de exemplu, huliți la ora actuală, au luptat și împotriva rușilor, și a nemților; în orice caz, nu de hatîrul bolșevismului ori al nazismului. În 1939, cu puțin timp înaintea declanșării războiului, armata română săpa tranșee și la granița de Est, și la cea de Vest, întrucât *nu se știa* din ce parte a țării ar urma să înceapă ostilitățile. Problema, în fondul ei, se arată foarte complicată, fapt pentru care se încearcă, din comoditate, abordări de suprafață și amăgitoare.

Falsul imaginar se instalează cu rapiditate la nivelul oficialităților interesate, mai ales dacă există fabricanți de opinie care să le susțină, iar revenirea la normalitate întâmpină multe dificultăți. Se spune că Inocențiu III, „papă distructiv pentru comunitatea europeană din vremea aceea”, i-a îndemnat pe cruciați să devasteze Constantinopolul. Drept urmare, soldații italieni au făcut pizza în catedrala Sfînta Sofia, ctitoria împăratului bizantin Justinian. Asemenea barbarie a plăcut elitei intelectuale „occidentale”, printre entuziaști aflîndu-se și blîndul poet Petrarca. Cum exemplele de acest fel sunt numeroase, se nasc îndoieli în legătură cu bunele intenții ale cruciaților, de a-i ajuta pe creștinii aflați sub amenințare păgână. Să fie motive de „rescriere” a istoriei?

Răspunsul „convenabil” s-a dat încă din perioada interbelică. Interesul prioritar era explicarea fenomenelor, nu acuzarea lor fără a se ține seama de determinisme și de înlănțuiri cauzale, existente, cum s-a văzut, și într-o parte și în alta. Bizantinologi de prestigiu ca Charles Diehl și Nicolae Iorga au pus în evidență cele două laturi componente ale problemei, care revin, într-o formă sau alta, și în paginile cărții Antoanetei Olteanu: pe de o parte, *homo balcanicus* ca moștenire directă și purtător, peste veacuri, de valori elenice și bizantine, recunoscute de întreaga umanitate; pe de alta, unitatea Estului și a Vestului, în calitate de beneficiari, deopotrivă, ai uneia și aceleiași culturi. Scrie autorul francez citat, într-un moment de detensionare și propice gândirii nepătimase, deci creatoare: „Prin superioritatea civilizației sale incontestabile a reușit să exercite, asupra lumii orientale ca și a celei occidentale, o lungă și profundă influență: și așa se face că Bizanțul a lăsat amprenta sa în istorie și a adus umanității servicii remarcabile” (Charles Diehl, *Byzance. Grandeur et décadence*, Flammarion, Paris, 1934, p. 260). Un alt autor celebru arăta că arta religioasă era nediferențiată la sfârșitul Evului Mediu și înainte de Renașterea europeană. Ea avea un caracter „vraiment oecuménique”; cu alte cuvinte, „il est aussi universel que l'enseignement chrétien” (Émile Mâle, *L'art religieux du XIIIe siècle en France* (Préface), Librairie Armand Colin, Paris, 1931, p. IV). După anul 1054 („marea schismă”) și mai ales 1453 (căderea capitalei Balcanilor), spiritul bizantin avea să se mențină, anevoie este drept și în forme proprii, în sensul arătat de Nicolae Iorga în *Bizanț după Bizanț*.

Ca regulă generală, propice dialogului, nu trebuie să supraevaluăm semnele exterioare ale imaginarului, cum ar fi, în spațiul balcanic, multitudinea etnică, pitorescul vestimentar, piața gălăgioasă. Toate țin de recuzită și arată intrarea în rol a unui tip uman extrem de încercat în proba seismelor istoriei. Nu dispersarea și coloritul îl caracterizează pe *homo balcanicus*, cariera ușoară, bacșișul voluntar, bucătăria picantă, ci solidaritatea în viață și în moarte, înfruntarea răului cu toată ființa, fie că a venit de la turci, de la ruși, de la comuniști ori, de ce nu?, de la vesticii. Fiecare și-a jucat rolul pe rând, spre folosul propriu și al „celuilalt”: grecul în Salonic (Charles Diehl), păstrînd moștenirea imperială, hunicul bulgar cu visurile lui „asănești” neimplinite, macedoneanul constructor de cetăți și itinerant, sârbul veșnic neastîmpărat și iubitor de frați, albanezul hălăduind în formații haiducești, românul străjuind cu sîngerare în suflet granițele carpatice. Acesta este „prietenul” balcanic. Istoria îl cheamă cu speranță, când are nevoie de el.

Ion POPESCU-BRĂDICENI / Jocul împreună al textului poetic și al cititorului din postură de critic literar

Petru Istrate e un poet adevărat. E un poet în toată puterea cuvântului, autentic, ce-i drept neomodernist. Ei, și? Continuu să cred că poezia e vehicularea simbolurilor, e muzica pură, e orfism. Din „Poezii” (Istrate, 2016, în integru) ni se oferă, generos, un poet vizionar, intertextualist, cultivat, încât eu, umilul cronicar, nu-i pot nimic reproșa, retușa, reseta.

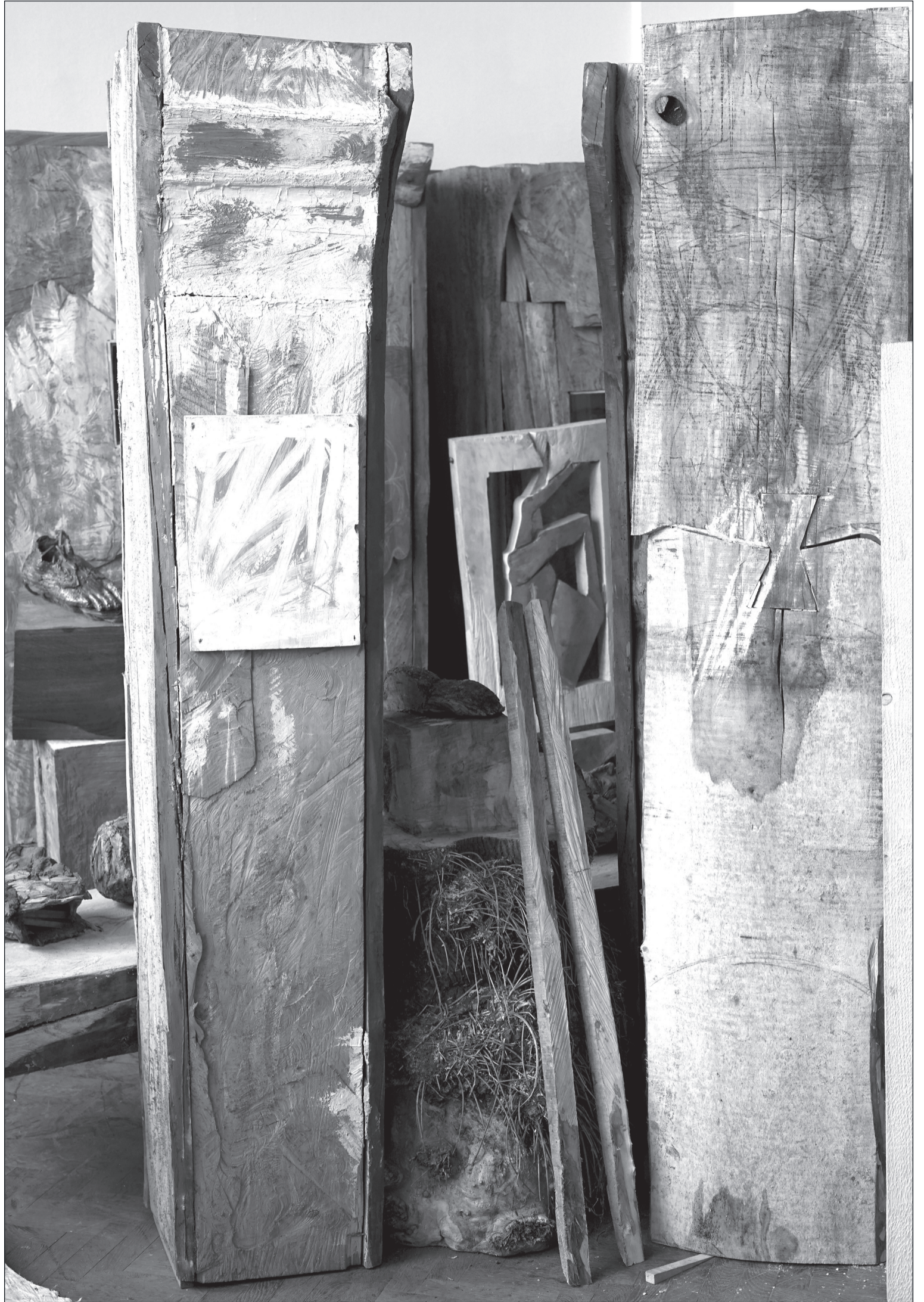
Dar optica-mi e diferentă, ca la Derrida, Eliot, Pound ș.a. Adică transmodernistă. Așa că nerecunoașterea valorii poeticii sale (și a unei meta-poetici selecte – n.m.) mi se pare cel puțin de rea-credință, de încăpățănare prostească. Citez, ca argumente irefutabile, doar pentru început: „mă logodesc cu plâns de menestrel / și mă dezmiard cu cifra mea de șapte”; „iubesc mai mult cuvintele pioase/ din versurile tale, pastorale”; „tot n-am putut din simfonia-albastră/ să prindem tot sublimul care-a fost”.

Acum să judec „abstracto-sensu”, ei, da, în estetica europeană sublimul a intrat târziu (după Croce și Maiorescu – n.m.). E un concept nou, iar faptul că poezia lui Petru Istrate e culturală deranjează pe... niște postmoderniști – farisei ori „neșcoliți” îndeajuns.

Furia-mi trebuie însă în continuare motivată, așa fiindcă s-a nimerit să-mi parvină, tocmai mie, Cartea Minunată a acestui poet român contemporan, unul pentru care poezia nu mai prea are secrete: „sunet de silabe aleargă prin vine/ morților îngeri – poeme divine”; „O, chip frumos, înmărmurit în aur/ ce zei lumești în taine te lucră/ din care aluat meșterul faur/ ți-a revărsat splendorile-n afară/ din filigran bătut cu fire pure”; e recognoscibil în aceste eșantioane «modelul Arghezi». Gabriel Chifu, în nr. 3-4/2021 din „România Literară”, pledează convingător pentru poezia/ poeziile/ care-și trădează „influența” ce-i transcende textul literar. Îi susțin la rândul-mi opinia.

Continuu să militez pentru un anume crez artistic. Acela în virtutea căruia vocea poetului să se distingă idiomatic de altele. Să-și aibă aspectele ei identitare. Or Petru Istrate se așază la masa poeziei cu deplină vocație și cu înaltă cunoaștere a propriilor resurse: „Oricare gest îl faci e pururi vis,/ e chipul tău vrăjit ca și-o vioară”; din „limbi pestrițe pline de livresc”, poetul extrage licori rare; „din clinchet, din miros, din încântare” poetul țese, cu talent și expresivitate voluntară, „culorile din lume”, „boabe de perle”, „libații”, „argumente”, „versuri citite pe dos”, poeme-incantații, câteodată (auto)ironice (vezi impecabila „Am ales la întâmplare”, pp. 42-44), altelei autocritice dar cu „bătăie lungă” spre lipsa de orizont estetic al receptării unora dintre „decidenții” actuali dacă un poet are sau nu are pricepere a scriiturii irefutabile. Citez – iarăși: nu de alta, dar mă tem că s-ar putea găsi vreun „critic astru de duzină” să-l apostrofze nemeritat: „s-or spânzura toți orbii, când n-oi mai fi frumos/ pe apa clară-a firii, voi luneca pe dos”; „tot n-am nimic altceva mai bun decât să-ți frâng/ curbura blestemată din umărul tău stâng/ și să m-afund în hăul căscat de două stele/ la granița cu ochiul umbrat de gergevele”; „și poate că totuși am început să plâng/ vărsând versul din dreapta pe umărul tău stâng/ și lăcrămând la vale pe geana unui vis/ ți-am rupt puțin din foaia cu semnul interzis”; „dar sufletul, tabloul și versul care-l scriu/ mai ard încă ecoul regretului târziu// dar n-am spus nici o vorbă ci-n muzica de Grieg/ am început zadarnic fantoma ta s-o strig”. Se vede de la o poștă, zău așa! – că Petru Istrate stăpânește prozodia, cezura, ritmul, oximoronul, rima rară (vezi „Cine știe”, p. 87), folclorul autohton-european (vezi „În Feți-Frumoși”) că mi-ar veni a le cita integral, dar spațiul unei cronici de întâmpinare e, din nefericire, redus.

Wolfgang Iser condiționează actul (re)lecturii de „conceptul de cititor implicit” dar și de „repertoriul textului”. „Cititorul implicit” este diferit și de „cititorul ideal”, și de „arhicitor”, și de „cititorul informat”, și de „cititorul intendant”, și de „cititorul ficționalist”, și de „cititorul-rol prescrier de text”. Dar în ce constă această „diferență”? „Cititorul implicit” se regăsește în însăși structura textelor și pune în lumină structurile de efect ale textului prin care receptorul se poziționează față de text, legându-se pe sine de acesta prin procesele de înțelegere declanșate de el însuși”. Rolul cititorului, cuprins în structura textului, își câștigă caracterul afectiv; el declanșează, condiționat de capabilitatea sa, acte de imaginare, prin intermediul cărora este trezită la viață, dar și livrată orizontului de sensuri, bogăția raporturilor dintre perspectivele de reprezentare. Astfel „criticul implicit” trebuie să se situeze definitiv în text (respectiv în lumea textului). Structura textului și structura actului lectural se comportă una față de cealaltă precum intenția și împlinirea ei. Cele două se regăsesc în conceptul de cititor implicit, unul bazat pe un model totuși transcendent, cu ajutorul căruia pot fi descrise structuri generale de efect al textelor de ficțiune. Iată-mă, prin urmare, dimpreună cu Petru Istrate, care-și durează din vis Parnas, care-l încredințează pe Eneea că a mai rămas ceva din Lațiumul său, care declamă/ invocă: „rămâi s-adormi în Camelot/ cu umbra ta cu tot, Carară!”, care se transmută ontologic pe Marte, deși „s-a demonstrat/ că viața-n alte sfere/ nu-i decât vis de himere”, care își erotizează discursul

cercural de-o manieră emoționantă (cam ca Mircea Dinescu și Cezar Ivănescu, ori ca Mihai Ursachi și Emil Brumaru – vezi poema, emblematică mostră de magie verbală, „În cercurile mele” – pag. 75). Apoi, criticul implicit nu are de ales, ci ia ca atare ce „frumos se găta seara, ca innuri din Corint” și cum un „vis din tinerețe cu aur pe aripe” reaprinde din mite cântări de Niebelungi”. Dator propriei sale personalități „obiective”, dar și „autoreflexive”, criticul implicit, vădindu-și „neastâmpărul pripășit în sânge/ ca un microb ce-și sapă sieși cale”, descoperă „închipuiri translivrești”, „râuri de silabe și litere de aur” „cu limpezile ape de stropi și armonii”. Ca în fine poetul Petru Istrate să ne arunce și-n brațele metaludice ale lui Huizinga: „Prin joc, prin gând, prin trup, prin vreme/ curgeau prin noi cântările extreme” ori în valurile reverian- te ale lui Ioan Petru Culianu: „eu sunt chimist ș-aș vrea să știu să

fac/ din zeama ta licoarea cea de leac/ din care să mă-nfrupt și să rămân/ lipsit de lipsuri, pururi nebătrân” (din „Ce basm”, p. 95).

„M-ai așteptat” se încheagă antologic: „M-ai așteptat dar n-am putut să vin/ în țara caldă visurile tale/ a fost paharul lacrimii prea plin/ și-n urma mea au fost prea mulți pe cale/ voi ști în minte chipul tău să-l țin/ pe buze gustul piersicii ovale/ din tot ce ține clipa-mi, de destin./ regretele din sângele meu: ia-le!”. Ce spirit nesimțit ar putea atenta la statutul unei asemenea „bijuterii” de „cutie muzicală”? Ce fire diabolică s-ar pune de-a curmezișul și împotriva următoarelor titluri precum: „Rămân s-ascult” (o ars poetica exemplară), „Las-să cânte” (o poemă sprintară care te seduce exomat), „De-un vers” (iar artă poetică elaborată tensionată și în forță, de reproduș în integru, pp. 120-121) ș.a.m.d.

Continuare în pag. 12-13

Olimpia IACOB / Rebecca COOK

Scrie poezie, proză scurtă, eseuri și romane. Predă creative writing și literatură la Universitatea din Tennessee, Chattanooga, TN, SUA. Publică în revistele: The Georgia Review, Antioch Review, New England Review, Southeast Review, Sliver of Stone, Atticus Review, Wicked Alice, The Rumpus, Pank, The Nervous Breakdown, Northwest Review, Southern Humanities Review, New Orleans Review, Quarter After Eight, Wicked Alice, Barrelhouse, Orchid, and Midwest Quarterly. A fost nominalizată de două ori la premiul Pushcart, și declarată în 2012, câștigătoare a distincției “Margaret Bridgman Scholar in Fiction”. Eseul ei liric, Flacăra/Flame, publicat de către Southeast Review, în 2012, a fost selectat și inclus în ‘Best American Essays, 2013. Volume publicate: CLICK (roman); Promisiune câștigată / I Will Not Give Over/; Copilul teribil/ The Terrible Baby. Studiază tainele Scripturii (“Holy Scripture and Preaching through Sewanee’s Licensure Program for Lay Ministry”).

Mărturisire

Tată,
Te iert.
Te iert pentru copiii surprinși de potop, cu fețele în sus,
pentru plînsete, țipete.

Te iert pentru șarpele care s-a strecurat,
pentru cuțitul bătrînului pus la gîtul fiului,
pentru maica prăbușită peste
trupul fiului în pustie.

Te iert pentru femeile
și bărbații abuzați,
pentru fiicele lăsate pradă pîngăririi,
pentru asaltul nesfîrșit al cocoșului asupra găinilor de curte.
Te iert.

Te iert pentru agonia vlăguită a sclavilor,
povara săracilor,
coroanele cu nestemate, vultele din aur,
bezeaua pe
plăcinta de Crăciun.
Te iert.

Te iert pentru roată,
pentru urmele trăsurilor,
pentru carele de luptă și tunuri,
oamenii de pe blindate, sticlele cu benzină.
Te iert.

Te iert pentru foame,
și gol.
Pentru burta
lipită de spate, Te iert,
și pentru văile săpate tot mai adînc de păsări.
Te iert.

Te iert pentru foc și nesfîrșitul de dincolo de foc,
pentru cîini, oase, tîrtoarele înaintînd
spre oase. Pentru locul meu de lîngă foc,
bărbia unsuroasă, rudele nedespărțite de mine,
Te iert.

Pentru scrînciob, și multele, nebănuitele jocuri cu mingea din
copilărie,
pentru înfilnirile dospind, poate, dragostea, sau, poate fără rod,
chiar rele,
pentru jocul îmbrățișării amînate, iubirea neîmpărțită,

Te iert.

Te iert pentru băiatul surîzînd răutăcios,
Te iert pentru băiatul cu ochi spârți,
Te iert pentru tot ce a fost,
și ce putea să mai fie,
pentru tot ce va să vie.

Te iert pentru fasolea necățărâtă,
pentru roșiile care au pierit,
și vița lăptoasă, veștejită.
Te iert.

Îți iert entropia.
Trebuia să o iei de la capăt.
Dar Te iert,
Te iert, Tată.

Te iert pentru oul albastru și viu
prins între perete și masă.
Nu trebuia să plouă în ziua aceea,
dar Te iert.

Te iert pentru avioanele prăbușite,
și inimile pierzătoare.
Pentru trotuarele din oraș,
bătucite, pentru ușile trîntite,
și ținta atinsă,
pentru fiecare barieră rotativă sărită.
Te iert.

Te iert pentru murăturile cu mărar și ridichi.
Te iert pentru cotloanele din spitale, și bomboanele toffee.

Te iert pentru făcătoarele de cafea,
Te iert pentru VCR-uri și cuptoarele de vafe,
pentru ventilatoarele de plafon și ondulatele de păr.
Chiar bine Te iert
pentru curentul electric.

Pentru fiecare picior rănit,
pentru fiecare bășică și leucoplast
Te iert.
Pentru fiecare căzătură pe gheață,
și deget prins în ușă,
Te iert.

Te iert
pentru schița directă, ridicolă despre noi,
Eu aș fi făcut-o mai bine
Înainte de a mă arunca, avînd în minte fiecare posibilitate
înainte,
Tu nu ai făcut-o așa,
nu înțeleg,
dar Te iert.

Pentru fâlci, negi, chisturi și plăgi,
pieleța ruptă a unghiei, buza de iepure, bășicile, și ciupercile,
durerea de ureche, de dinți, de cap, de burtă,
pentru tot ce nu se pleacă și tot ce nu se ridică,
Te iert.

Pentru scări,
și pentru Treptele Spaniole,
pentru munți, coline,
coborîrea în pantă,
forma stupidă, de neînțeles, a genunchilor noștri
Te iert.

Pentru jeleurile, dulcețurile trecătoare,
și toate visele noastre neuitate,
Te iert.

Pentru ultima aleasă,
pentru prima neculeasă,
pentru simțirea mixandrei despre nunți
Te iert.

Și pentru toți copiii--
Copii născuți fără creier,
copii născuți fără ochi,
copii născuți fără brațe,
copii născuți fără picioare,
copii născuți cu inimi prea mari
sau prea mici,
copii născuți fără
inimă,
Te iert.

Te iert.

Te iert.

Ar fi multe de spus
dar mă opresc aici.

Pentru toate cărțile din lume
care niciodată nu ar putea să cuprindă
nemărginirea păcatelor tale
și bogăția iertării mele.

zi de martie cu vînt

Tată, îngăduie-mi să-ți spăl pleata, să-ți torn apoi
untdelemn cald peste ea, petale de trandafir, nori
albaștri. Împrejurul tău, jos,

lupine vor crește, și pini, și cedri, și munți. Picioarele tale
fi-vor purtătoare de ghirlande de iederă, coatele, cufundate în
lapte,
genele întoarse, părul lins, lăsat pe spate.

Tată, fii și tu astăzi fată.

Suflecă-ți poala de păstorită și dă fuga peste fineață.
Împletește-ți părul castaniu, și urcă în mărul virtos de mai,
încalcă vîntul și cutreiera ziua întreagă. Azvîrle-ți inima

nesăbuită, geloasă, stropește-ți fața cu apa rece ca gheața și
încarcă-te cu bicele primăverii atît de roze, cu panselele
desfăcîndu-și brațele.

Ouăle portocalii neon sunt pe farfurie, te rog, servește,
înfîge furculița în legumele verzi, sănătoase, înăbușite toată
ziua în slănină topită,
ia loc aici, lîngă mine, și azi, doar azi,
fii și tu la fel ca mine, fată.

Obiceirile bărbătești, dă-le uitării o vreme. Amină-ți dărnicia,
dungile fine
și bicepsii. Vino, așează-te pe podeaua dormitorului să
împărțim
rochiile, gențile, pantofii, pălăriile și eșarfele.
Să ne gătim ca o Barbie și aproape ca o Barbie.

Oh, fii și tu la fel ca mine azi.
Pregătește ceaiul cît aranjezi pisica.
Bagă în priză cuptorul electric cît eu mestec prăjitura,
glazura de lămîie, zahărul pudra,
și turnul se înclină din clipă în clipă,
înainte ca să ne devorăm minunea.

Suntem fete.

Avem fețe lipicioase, albe-gălbui,
genunchi noduri de os, sîni plați ca izlazul dinaintea noastră.
numai de-ar fi veșnică ziua aceasta,
de-ai fi fost mereu așa,
trandafir salbatic, încercat, cătărîndu-se pe fațada casei,
fata asta în crustă de glod sîngerînd puțin,
căci noi tocmai am venit dintr-un gol albastru în care
înotăm în veșnicul botez.

Două fete,
univers închis între noi,
o fată și sora ei coborînd
din rai.

Stai cu mine.

Stai aici și deschide-ți trupul odată cu al meu.
Stai cu mine, coace-ți fiul în pîntec
așa cum o fac și eu.

Se vor naște într-o duminică,
vor veni pe lume în apa caldă de august.

Stai.

Nu-ți pune mantia bărbatului din nou.
nu deschide femeia să-ți pui fiul în ea.

Stai.

Cultivă văile trandafirilor din trupul tău,
huma ca turba, păsunile învălurindu-se verde, bogat.
Plantează-ți fiul în cornrows.
Plantează-l în pădurea de pini.
Plantează-l aici, în această zi desăvîrșită pentru fete, și vezi
cum crește, cum se înalță, străbătînd curtea,
vezi cum aruncă pietre în iazul cu pești,
vezi cum agale merge pe înserate

Stai.

Alungă-ți grijile, necazurile.

Ora trei. Limonada.
După-amiază numai cu două fetițe.
Univers fără curbă sau complicație.

Un loc îngust între ce e și ce s-ar putea alege de noi,
de mine și de tine,
o teacă micuță, verde, închisă, dormind pe o vreme rece de
martie.

Sorana GEORGESCU-GORJAN / O mărturie importantă

În problema dorinței lui Constantin Brâncuși de a dăruii ceva țării sale se cuvine să menționăm mărturia lui Alexandru Ciorănescu.

La 17 noiembrie 2004 se lansa volumul *Brâncuși inedit. Însemnări și corespondență românească* (ediție de Doina Lemny și Cristian Robert Velescu), cuprinzând o selecție din fondul Brâncuși, intrat prin Dațiune în domeniul public. La p. 152 se găsește o carte de vizită nedatată păstrată de sculptor în arhiva sa - Alexandru Ciorănescu, consilier cultural la Legația regală a României, cu urarea „Meilleurs voeux 1947”.

La 23 noiembrie 2019 Editura Spandugino lansa la Târgul Gaudeamus volumul *Amintiri fără memorie* de Alexandru Ciorănescu, îngrijit de Mircea Angheliescu.

Alexandru Ciorănescu a fost în Franța la Fontenay aux Roses, pentru un doctorat la Sorbona, în perioada 1934-1938. În anii 1946-47 este angajat la Ambasada României, în mandatul ambasadorului Simion Stoilov. În volumul de amintiri găsim un capitol „Brâncuși” (p.326-331), precum și referiri la sculptor în „Fragmente de jurnal” - 1946 la p. 345.

Aflăm că pe Brâncuși îl cunoscuse în timpul șederii anterioare la Paris, datorită prieteniei lui Andre de Reneville (magistrat, scriitor, poet, critic literar), căsătorit cu pictorița Casilda Miracovici. „Cu el am vizitat pentru prima oară atelierul - cocioabă în care trăia, mânca și lucra Brâncuși. Vizita fusese scurtă și-mi închipui că Brâncuși nu-și mai aducea aminte de mine.” (p. 327)

În 1946, lui Ciorănescu i s-a încredințat de Ambasadă ca misiune „studiul și referatul la propunerea sculptorului Constantin Brâncuși”. I s-a spus numai că „Brâncuși prin mijlocirea Ambasadei propunea Statului român celebra lui bojdeucă din Montparnasse, cu tot conținutul ei și toate drepturile lui de autor, cu condiția ca să se fixeze deasupra bojdeucii, sau eventual într-un local destinat să adăpostească bojdeuca și operele lui disponibile, o placă purtând numele lui.” (p. 327)

Autorul relatează vizite la sculptor.

„L-am găsit întins pe patul lui de lemn, mai îmbătrânit decât îl știam, și cu cicla de vin roșu la îndemână, lângă pat. Îl ajuta și îi

aducea de mâncare și băutură un pictor tânăr, Istrati, care în cele din urmă a fost în parte moștenitorul lui. Moșneagul ieșea și el de multe ori în oraș, dar nu-i plăcea să se plimbe decât în trăsură cu cai, pe Champs-Elysees și pe bulevarde până la Ambasadă.”

„Am făcut și eu cu el această plimbare rituală de vreo două sau trei ori. În realitate preferam să-l caut eu în bojdeucă, pentru că trăsurile cu cai nu se găseau ușor și pentru că vizitele la Ambasadă nu erau decât pierdere de vreme, pentru el ca și pentru mine. Lui îi plăcea însă să se plimbe, fiind că respira aer liber, el care trăia în aerul mocnit din bojdeucă. Abia ajunși pe Champs-Elysees, moșneagul părea că întinerește. Devenea volubil, respira adânc și începea să-și depene cu satisfacție amintirile din copilărie despre pietrele rotunde din Valea Jiului, despre care probabil vorbise de o sută de ori; despre timpul petrecut în India și lucrarea care îi fusese comandată de nu știu care maharajah; despre experiența lui americană; de dorința lui de a supraviețui prin operele lui; de darul pe care vrea să-l facă Statului român, ca păstrător al operei și al amintirii lui, ca recunoștință pentru locul în care văzuse lumina zilei.” (p. 327)

„La sfârșitul discuțiilor noastre am scris raportul cerut de Ambasadă pe care i l-am citit mai întâi lui Brâncuși și din care îmi pare rău că n-am păstrat o copie (presupun că există o copie în arhiva Externelor). Am afirmat că darul pe care îl oferea sculptorul era un bun național și o valoare artistică, muzeistică și materială cu totul excepțională, nu numai pentru noi, dar și pentru arta universală. Autoritatea română și românii în general nu puteau decât să fie recunoscători artistului pentru un gest care ne onora, pe el și pe noi, cu atât mai mult cu cât pretențiile lui erau minime și naturale, limitându-se la condiția păstrării numelui său pe frontispiciul localului consacrat acestei colecții și la dorința de a nu se risipi între alte muzee sau centre obiectele cuprinse și inventariate în această donație. Referitor la edificiul în care se vor păstra obiectele cuprinse în această donație, alegerea urma să fie hotărâtă de autoritatea română. Mi-am permis să semnalez o posibilitate imediată.” (p. 328)

„Noul local al Ambasadei României /.../ dispunea de o zonă verde, bine îngrijită și protejată, în care s-ar fi putut situa fără greutate atelierul artistului așa cum era, cu tot conținutul lui de amintiri, sculpturi și desene. Bineînțeles, terenul era proprietatea guvernului român și soluția n-ar fi angajat multe cheltuieli. Înainte de a prezenta raportul, l-am consultat pe Brâncuși, care s-a arătat mulțumit cu această soluție, pe care era foarte dispus s-o accepte.

Din acest raport am scos două exemplare, unul pe care l-am prezentat ambasadorului și altul pe care l-am trimis, ca de obicei, ministerului de care depindeam. Tot ca de obicei, n-am primit niciun răspuns. Stoilov, în schimb, a primit un răspuns. Ministerul îl înștiința că propunerea lui Brâncuși nu avea niciun interes și că nu era cazul să continue tratativele. Se adăuga, ca explicație, că arta reprezentată de Brâncuși nu răspundea cerințelor realiste ale epocii și ale momentului istoric.” (p. 329)

Dacă aceste relatări pot fi puse sub semnul îndoielii, paginile din jurnal, salvate de autor, sunt mai credibile.

Aflăm astfel că la 30 iulie 1946 autorul nota:

„După masă cu Stoilov, în vizită la Brâncuși care ne expune proiectele sale și dorința de a lăsa operele sale, în cazul în care s-ar face un muzeu, în fond prea puține idei clare. Nici nu știe dacă va dăruii statului român sau comunei Paris, nici nu înțelege că nu poate oferi statul român un local pentru un muzeu al primăriei Parisului. Vizităm apoi ambasada unde ar visa să-și vadă muzeul în fundul grădinii. Nu sunt de părere, de altfel nici Stoilov, mai bună pare a fi soluția unei construcții anume în flancul Legației.” (p. 345)

La 1 august 1946, Ciorănescu consemnează:

„La Ambasadă cu Brâncuși și cei doi Giacomini, care sunt chemați ca tehnicieni, pentru a-și da cu părerea. În timp ce conduc pe Brâncuși în trăsură, el povestește dialoguri taoiste, pe care le ascult cu ureche distrată.” (p. 345)

Mărturiile din volumul devenit accesibil trebuie studiate cu grijă, pentru a înțelege mai bine demersurile artistului.

